

Referáty — Censurae librorum

Diogenis Oeniandis fragmenta, ed. C. W. Chilton (H. Kopřiva) . . .	100
Longepierre, Médée, ed. T. Tobari (E. Stehlíková)	106
Oxford Latin Dictionary (K. Čupr)	101
Öberg, Notice et extraits du manuscrit Q 19 de Strängnäs (J. Martínek)	142
Pindaros, Olympijské zpěvy, přel. J. Šprinc (H. Kopřiva)	138
Popovič A., Preklad a výraz (H. Kopřiva)	139
Sapfo, Z písní lásky, přel. F. Stiebitz (H. Kopřiva)	100
Truhlář A. - Hrdina K. - Hejnic J. - Martínek J., Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě 3 (P. Spunar)	105
U. Westerbergh, Glossarium till medeltigslatinet i Sverige (D. Martínková)	103
Spolkové zprávy — E vita societatis	108

100. VÝROČÍ ZALOŽENÍ JEDNOTY ČESKÝCH FILOLOGŮ

Ve dnech 27. a 28. září 1968 uspořádala Jednota klasických filologů (JKF) jako dědička práv a tradic bývalé Jednoty českých filologů (JČF) k oslavě 100. výročí jejího založení konferenci v domě vědeckých pracovníků Československé akademie věd (ČSAV) v Liblicích. První den byl věnován oslavě výročí, druhý současným problémům studia klasických jazyků na našich středních všeobecně vzdělávacích školách (SVVŠ).

Konferenci zahájil 27. 9. dopoledne univ. prof. dr. L. Varcl, vedoucí Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská ČSAV (KRRL), dlouholetý člen výboru JKF a redaktor Zpráv JKF. Po jeho úvodním slově pozdravil konferenci za ČSAV člen presidia akademik J. Filip, za Komisi pro organizaci vědeckých společností při ČSAV člen korespondent ČSAV J. Dolanský, za filosofickou fakultu university J. E. Purkyně v Brně a Jazykové sdružení při ČSAV dlouholetý funkcionář JČF univ. prof. dr. K. Ohnesorg a za slovenské klasické filology profesor Komenského university v Bratislavě M. Okál. Všichni vřelými slovy ocenili záslužnou práci JČF i JKF o rozvoj klasických a bohemistických studií v naší vlasti a popřáli všechnen zdar další práci JKF za současných ztížených podmínek. Na závěr pozdravných projevů byl přečten dopis akademika B. Havránka, který v něm zdůraznil, že se „JČF záhy stala ze spolku studentského významným střediskem české filologie v nejširším významu a tak se zasloužila o rozvoj české vědy filologické, bohemistické, slavistické i klasické.“¹⁾ Poté byly ve třech přednáškách zhodnoceny zásluhy JČF o rozvoj klasických studií a vůbec filologie v ČSR. V dopoledním zasedání promluvila prof. A. Fialová na téma „Jednota českých filologů a dnešek“, tématem přednášky univ. prof. dr. J. Daňhelky bylo „Jednota českých filologů a rozvoj

bohemistiky", v odpoledním zasedání pronesl předseda JKF, univ. prof. dr. K. Janáček, přednášku „Sto let klasické filologie v Jednotě českých filologů a Jednotě klasických filologů“. Slavnostní ráz prvního dne konference mělo i mimořádné valné shromáždění členů JKF, na němž byli na návrh výboru zvoleni za svou záslužnou činnost v JČF a JKF čestnými členy JKF doc. dr. A. Gregor (Brno) a univ. prof. dr. L. Varcl (Praha). Za zásluhy o rozvoj klasických studií bylo uděleno čestné členství Mlle Juliette Ernst (Paříž), sekretářce Mezinárodního sdružení pro klasická studia (Fédération Internationale des Associations d'Études Classiques), jehož je Jednota klasických filologů dlouholetým členem. V závěru prvního dne konference vzpomínali na lidský profil svých vysokoškolských učitelů a funkcionářů JČF (prof. J. Krále, H. Vysokého aj.) univ. prof. dr. J. Ludvíkovský, univ. prof. dr. G. Hejzlar, člen korespondent ČSAV L. Svoboda, doc. dr. A. Gregor, dr. Knob aj.

Program druhého dne konference byl připravován ve spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým (VÚP) a ministerstvem školství (MŠ). Dr. A. Hakenová (VÚP) pronesla úvodní referát na téma „Klasické jazyky na střední škole“, v němž poukázala na skutečnost, že postupné omezování vyučování klasickým jazykům u nás nebylo zjevem ani ojedinělým ani náhodným, ale zjevem celosvětovým, jak dokázala anketa UNESCO v r. 1956 (Enquête sur le rôle des études classiques et humanistes dans l'éducation). Podala tristní přehled postupného omezování výuky klasických jazyků na našich středních školách od roku 1945 až do úplného vyloučení latiny jako povinného předmětu z jednotné SVVŠ v roce 1953 jako buržoasního předmětu, pro nějž nebylo v socialistické škole místa. Radostněji vyzněl závěr, když mohla prohlásit, že v roce 1965 byla latina znovu zavedena jako povinný předmět do 2–3 posledních ročníků obou větví SVVŠ (humanitní a přírodovědné), i když s omezeným počtem hodin a nutnou diferenciací, pokud jde o větve, a že ve školním roce 1967/68 bylo zavedeno na třech SVVŠ v ČSSR experimentální vyučování latině se zvýšeným počtem hodin a vyučování řečtině. Poměrně optimisticky se zmiňuje o postavení klasických jazyků na budoucích čtyřletých a sedmi- až osmiletých experimentálních gymnasiích, jejichž první třídy byly už zřízeny ve školním roce 1968/69 na nynějších SVVŠ. V této souvislosti promluvila referentka o nutnosti rozpracování osnov, o rozsahu učební látky a učebnicích a dotkla se problémů aprobace učitelů a jejich dalšího vzdělávání. V nové škole bude bezpodmínečně třeba aprobovaných učitelů latiny a řečtiny. V refe-

rátě ocenila iniciativu Jednoty klasických filologů i Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská ČSAV při uspořádání diskusního večera o latině v roce 1956 a metodické konference o vyučování latině v roce 1960.

V diskusi k referátu vystoupila řada vysokoškolských a středoškolských učitelů. Univ. prof. dr. M. Okál promluvil o současných poměrech ve školství na Slovensku a označil je za neutěšené. Zástupci kateder věd o antickém starověku na pražské a brněnské universitě (univ. prof. dr. E. Kamínková, doc. dr. J. Češka) promluvili o špatných zkušenostech s přijímacími zkouškami uchazečů o studium latiny pro školní rok 1968/69, ačkoliv se očekávalo, že po zavedení latiny jako povinného předmětu bude úroveň znalostí lepší. Otázky učebnice latiny — dnešní i ev. učebnice nové — se dotklo několik diskutujících (prof. J. Pech, SVVŠ Praha, V. Svobodová, SZŠ Ostrava-Vítkovice, doc. dr. J. Češka, Universita J. E. Purkyně Brno, prof. dr. J. Špaňár, Komenského universita v Bratislavě, prof. A. Fialová, dr. L. Vidman, KRŘL), o současných potížích přetisku učebnice řečtiny promluvil dr. Č. Vránek. Na organizační potíže při současném stavu vyučování latině na SVVŠ upozornila prof. V. Šauerová (SVVŠ Praha), o struktuře čtyřletého gymnasia, jeho osnovách a rozsahu učiva, učebnicích i odborné literatuře promluvil prof. dr. J. Špaňár. S dalšími příspěvky o organizaci práce a o potížích ve svých krajích vystoupili v dopoledním a odpoledním zasedání metodikové z kraje Středočeského (Z. Zahradníček, ředitel SVVŠ Benešov), Severočeského (prof. J. Brožík, SVVŠ Litvínov), Jihočeského (prof. V. Salvat, SVVŠ Jindřichův Hradec), Východočeského (dr. Fr. Kuchařík, SVVŠ Holice v Č.), Severomoravského (VI. Plachý, ředitel SVVŠ Frenštát p. R.) a Východoslovenského (prof. J. Mastilák, SVVŠ Přešov). V závěru diskuse promluvil tajemník MŠ dr. Fr. Studnička. Projevil nevšední pochopení pro všechny problémy učitelů latiny na dnešní škole a ujistil shromáždění, že se bude pokračovat v zavádění čtyřletých a osmiletých gymnasií s povinnou latinou. Návrh učebních plánů bude dán k diskusi kompetentním činitelům i veřejnosti a teprve kolem roku 1975 budou koncipovány SVVŠ nebo gymnasia na zcela nové bázi. Nový školský systém bude vyžadovat pro vyučování klasickým jazykům výhradně aprobované síly a nepřetěžování osnov. Po vystoupení dr. Studničky zakončila místopředsedkyně JKF, univ. prof. dr. E. Kamínková konferenci, kterou po oba dny řídila. V rámci konference byla uspořádána výstavka z nejstarších archivních materiálů a publikací JČF.

Konference, jíž se zúčastnilo kolem 120 účastníků z vědeckých ústavů, středních i vysokých škol z celé republiky, jednak důstojně vzpomenu trvalých zásluh prvního českého filologického spolku o rozvoj naší filologie, jednak se dotkla aktuálních problémů dnešní střední školy i přípravy budoucího školského systému, pokud jde o vyučování klasickým jazykům. Poněvadž mohla být konference uskutečněna jenom díky nevšednímu pochopení kompetentních institucí ČSAV - Hospodářské správy, která poskytl JKF mimořádnou subvenci na tuto akci, a Správy domů vědeckých pracovníků ČSAV, která dala k dispozici dům vědeckých pracovníků v Liblicích —, považuje výbor JKF za svou povinnost jmenovaným institucím na tomto místě upřímně poděkovat.

A. Fialová

POZNÁMKA

1) Během konference došlo Jednotě klasických filologů několik pozdravných telegramů, z nichž vyjímáme aspoň telegram ministra školství ČSSR univ. prof. dr. Vladimíra Kadlece, předsedy České národní rady dr. Čestmíra Císaře a sekretářky Mezinárodního sdružení pro klasická studia dr. Juliette Ernstové (Paříž):

Vážení soudruzi,

nemohu se — bohužel — osobně zúčastnit Vašeho jednání stejně jako další z mých náměstků pro jiné naléhavé úkoly a prosím, abyste mou neúčast omluvili. Oceňuji Vaše úsilí o obnovení dřívější tradice vyučování, na níž se význačně podílí právě vyučování klasickým jazykům. Přeji Vašemu jednání mnoho zdaru a do dalších let Vaší organizaci nové úspěchy.

Se soudružským pozdravem

Kadlec

Prokázali jste mi velkou čest, že jste mne zvolili do čestného předsednictva Vaší konference. Děkuji Vám za to a moc Vás prosím, abyste omluvili mou neúčast. Věřte, že to není diplomatická nemoc, která mne donutila vysadit z práce a léčit se. Přeji Vaší konferenci i Vám, nositelům velké tradice naší humanitní vědy, mnoho úspěchů. — Srdečně blahopřeji Jednotě klasických filologů ke 100. výročí jejího založení.

Čestmír Císař

Très sensible à message de l'Association des Philologues Classiques Tchécoslovaques j'adresse en mon nom et au nom de la Fédération Internationale des Associations d'Etudes Classiques à l'occasion du centenaire vives félicitations et vœux chaleureux de prospérité avec l'expression du profond attachement et de solidarité. Souvenir très amical.

Juliette Ernst

ZAHAJOVACÍ PROJEV

Dostalo se mi té opravdu vzácné cti, abych pronesl zahajovací proslov na tomto slavnostním zasedání při oslavách stoletého trvání Jednoty českých filologů, resp. její pokračovatelky Jednoty klasických filologů.

Jsem si ovšem velice dobře vědom toho, že se mi této cti nedostalo pro nějaké mé obzvláštní zásluhy o naši vědeckou organizaci — a ani mých čtyřicet let členství v Jednotě není bez konkurence řádky členů ještě starších nežli jsem já! Jestliže tedy nyní stojím před vámi jako ten, jemuž je uděleno první slovo, je tomu tak proto, že svým postavením v Kabinetě pro studia řecká, římská a latinská tvořím spojkou mezi naší společností v úzkém vymezení vědecké organizace a onou společností ve smyslu širokém, onou společností, jejíž živou součástí jsme a v níž a s níž prožíváme všechny její osudy, tedy i dnešní tragické dění, které doléhá na nás na všechny.

Neboť v tom je největší rozdíl mezi podobou naší Jednoty v dobách jejích začátků a její podobou dnešní, že tehdy před stolety byla Jednota soukromým spolkem, jenž vznikl z nadšení několika jedinců a jenž byl odkázán k udržení své existence sám na sebe, kdežto dnes se nám dostává hmotné podpory z rozpočtových prostředků největší naší vědecké instituce, Československé akademie věd. A že si nemůžeme stěžovat na nedostatek benevolence se strany příslušných činitelů, to může potvrdit každý, kdo je jen trochu zasvěcen do hospodářství naší Jednoty — ostatně svědčí o tom samotné toto naše shromáždění, ke kterému mohlo dojít právě jen díky příznivému postoji lidí odpovědných.

Ale zůstanu raději na tomto zjištění — aby se nemohlo říci, že vidím nebo líčím věci příliš růžově; nemíním také říkat věci, které máte uslyšet od řečníků, kteří mají předstoupit před vás po mně. Proto se přidržím své známé menší mluvnosti a přikročím k tomu, pro co je každý zahajovací proslov určen především: k uvítání všech účastníků a k tomu, abych popřál našemu dnešnímu (i zítřejšímu) jednání plný zdar.

Proto vítám srdečně a upřímně všechny ty, kdo sem do Liblic vážili cestu leckdy z míst hodně vzdálených, ale obzvlášť srdečně ty z představitelů ČSAV, kteří k nám přijeli, aby spolu s námi slavili náš svátek, třebaže svým pracovním zaměřením nenáleží do úzkého okruhu specialistů, zabývajících se některou z věd o antickém starověku. Děkuji jim za to, že tím projevili svůj zájem o práci

naší Jednoty; mohu je ujistit, doufám, také za ostatní členy Jednoty, že se tím cítíme zavázáni k tomu, abychom také svou prací přispívali naší vlasti ke všemu, čeho jí bude od nás potřeba.

Proto tedy přeji tomuto našemu zasedání, aby bylo dělné, tak aby tu nebyl podáván jen přehled dosavadní činnosti (byť stoleté), nýbrž aby to byl krok do dalšího sta let, aby se tím cítili zavázáni i naši potomci.

L. Varcl

100 LET KLASICKÉ FILOLOGIE V JČF A JKf

V prosinci roku 1967 skončil v knihovně města Prahy cyklus přednášek o antické filosofii. Klasičtí filologové na něm vůbec nepřednášeli — a přednášky byly velmi úspěšné a velmi pěkně navštívené. Uvědomme si na tomto jediném případě, jak jsou jednotlivá odvětví klasické filologie svázána bytostně s příslušnými vědami, jednajícími o konkrétním předmětu, zde tedy o filosofii, v celém vývoji lidstva. A jako může historik filosofie mluvit o řecké filosofii úspěšněji než my, tak i literární historik o antické literatuře, výtvarný historik o antickém umění výtvarném, srovnávací jazykozpytec o latině a řečtině, badatel o náboženství o antickém náboženství atd., řada je jen naznačena. Je to zároveň logičtější pojetí vědy, zařazené nejen do konglomerátu antiky, nýbrž do historického vývoje a vědecké systematiky. V celé historii naší klasické filologie byl podniknut jedinkrát individuální pokus, pronikat mnohonásobně za hranice naší vědy, nejdůležitější v široce pojaté estetice. Bylo to celoživotní pracovní hrdinství Karla Svobody. Jeho přítel Fr. Novotný viděl smysl své práce naopak v omezení pracovního pole. I toto omezení je nebezpečně široké. Doc. Vysoký se vyslovil v jinak uznaném nekrologu Weni-gově o tom, že se věnoval „jen vědecké práci“ a že nenašel čas pro další úkoly vědeckého pracovníka. Jsou to podle Vysokého předně překlady stěžejních památek antické literatury, 2. knihy a články populárně vědecké, 3. hesla pro díla encyklopedická, 4. středověké latinské písemnictví, 5. ohlasy antiky v umění a literatuře pozdějších dob, 6. slovníky, učebnice, komentované edice autorů, 7. obrana klasické erudice v učebním plánu středních škol. Zdůraznil bych zvláště Vysokého první dva body, překlady a popularizaci, třebaže sám nedovedu ani jedno, ani druhé. Vnímavý čtenář a uchvácený divák či rozhlasový posluchač mají stejné právo seznamovat se s antickou literaturou a kulturou vůbec, jako milují literatury a kulturu moderní. A po odstranění jazykových překážek jsme si nejen všichni rovni, naopak, jako si stěžoval Darwin, že přestal vnímat dříve oblíbeného Catulla, tak se musíme i my strachovat o živý cit. Nepodceňujme ani tzv. elementární přibuznost, ty věčně lidské typy, které mají k sobě blízko bez ohledu na časovou vzdálenost. Proto mně Josef Smrkovský připomněl po návratu z Moskvy svým nenapodobitelným projevem

projev Sókrata, poslušného zákonů vlasti do důsledků. Proto můžeme srovnávat ušlechtilé závodnického ducha Věry Čáslavské mutatis mutandis s podobnými snahami mladého Sofokla a Platóna. Prof. Ludvíkovský nás naučil oceňovat specifické úsilí Tyršovo, patrně například z tohoto výroku: „Jen ten, zdál se mi, že odchovancem Hellady se nazývati smí, kdo jejím životem sám sebe pronikl, kdo by vlast a volnost jako oni Řekové z doby síly a výkvětu miloval a hájil, kdo by dle jejich vzoru sám ze sebe dokonalého, všestranného člověka utvořiti se snažil.“

Přistupuji k vlastnímu tématu. Karel Svoboda upozorňuje ve své „Antice a české vzdělanosti“ (265), že E. Peroutka ústně „odůvodňoval rozsáhlost svého prvního dílu Dějin řeckých Aristotelovou zásadou, vyslovenou v úvodu jeho Politik, že je třeba vycházet z počátku věcí, chceme-li jim rozumět“.

Domnívám se, že nebude marné hledat pravý počátek, tj. důvod, proč vznikla JČF a zejména její vědecký orgán LF. Nemůžeme začínat ani rokem 1868 ani 1874, nýbrž se vrátíme o dvacet let zpátky.

Třebaže záslužná Svobodova „Bibliografie českých prací o antice“ začíná již rokem 1775, od obrození, objevují se náběhy k vědeckým pracím až v padesátých letech 19. století. S jedinou výjimkou, kterou Svoboda kupodivu nezaznamenal, ale o níž mluví pochvalně ve své „Antice a české vzdělanosti“ — míním Dobrovského mladistvou práci „Fragmentum Pragense Euangelii S. Marci“ z roku 1778, na níž si vydavatel prof. Ryba cení jak edice, tak kritického rozboru. Prof. Ludvíkovský ukázal již r. 1933, že Dobrovského Fragmentum patří do dějin české klasické filologie.

V padesátých letech 19. století se pak mohla klasická filologie rozvinout u nás proto, že současně se vznikem klasických gymnasií se stala pražská filosofická fakulta vědeckým ústavem. Filologové píšící ještě před vznikem LF, a zejména v letech padesátých, byli žáky německých profesorů, v malé míře ve vlastním Německu, o něco větší byl zájem Moravanů o Vídeň, kde působil zejména původce gymnasiální reformy Bonitz, ale převážná většina studovala na universitě pražské, tehdy ještě německé. Zde učili zejména tři mladí badatelé — žádnému z nich nebylo při nástupu v Praze plných 30 let. Učili u nás ovšem ne dlouho, protože je odlákaly lepší nabídky v Německu. V roce 1849 přišel do Prahy G. Curtius, žák i Boppův i Boeckhův; Curtius první překlenul propast — bohužel periodicky se rozvírající — mezi klasickou filo-

logií a srovnávacím jazykozpytem. Rázem se podařilo objasnit celou řadu dosavadních nepravidelností, např. v řeckém časování. Vlivem českého prostředí — Curtius byl např. přítelem Šafaříkovým — podařilo se mu objasnit v řečtině vidový protiklad přítentního a aoristového kmene, pro Němce těžko postižitelný. Přitom považoval jen jazykové a starožitnické znalosti za nedostačující, hlavní mu byl kritický smysl — ne nadarmo byl žákem Ritschlovým — a celistvý pohled.

Vedle Curtia a ještě tři roky po jeho odchodu působil v Praze jeho neméně slavný přítel August Schleicher, představitel druhého období indoevropského jazykozpytu, který se naučil český tak dobře, že kritizoval špatné české překlady a v rozhovorech s litevskými venkovany špecházal — nevědomky — do češtiny.

Třetím profesorem v té době byl Ludwig Lange, znalec římských starožitností a vynikající syntaktik. Mimo jiné ukázal na řeckých podmínkových větách vznik hypotaxe z parataxe. Přesto dva z jeho žáků dali přednost redaktorství, byli to ovšem Neruda a Hálek.

Po odchodu všech tří působil v Praze Alfred Ludwig, učitel Zubatého. Ludwig psal svá pojednání o Homérovi rovněž česky.

Pod těmito vynikajícími profesory vystudovali čeští studenti let padesátých a šedesátých, mezi nimi řada dobrých odborníků — jmenuji aspoň slovníkáře Fr. Lepaře, Aloise Vaníčka, který byl krátký čas před Zubatým profesorem indoevropského jazykozpytu na universitě již české, homéristu Viléma Steinmanna, znalce Demosthenova Eduarda Kastnera, Eduarda Novotného, nadějného gramatika, který umírá v 43 letech, a Fr. Leo Sasku, který odchází ze světa 38letý. Přičteme-li předčasné úmrtí dvou nadějných filologů o málo mladších, žáků již Kvičalových, J. Niederla a jeho přítele Fr. Velišského, vidíme, že nám v tehdejších Čechách neumírali jen básníci.

Největšího úspěchu však dosáhl ve vědě i u svých německých učitelů Jan Kvičala. Po pražských studiích odchází 1856 na rok do Bonnu ke Curtiovu učiteli Fr. Ritschlovi, stejně vynikajícímu pedagogu jako vědci. Kvičala se habilitoval v pětadvaceti letech, hned nato se stal profesorem a již roku 1861 přednášel pro české studenty i česky, podobně tedy matematiku Skuherskému. Publikoval německy v gymnasijských programech i časopisech, ve Vídeňské akademii věd i samostatně, ale hned roku 1862 založil také Bibliotéku klasiků řeckých a římských, pro kterou sám překládal.

V roce 1874, kdy se stal redaktorem prvního vědeckého filologického časopisu českého, zároveň se svými žáky J. Gebauerem a J. Niederlem, byl čtyřicetiletý, i svým fyzickým zjevem imponující Jan Kvičala nejen hlavou malé české filologické družiny, nýbrž byl uznáván — právem — i v cizině. Jsem poslední, kdo by neviděl těžké povahové chyby Kvičalovy i jeho postupný vědecký úpadek, ale ještě dnes je bolestné pomyslet na to, že Kvičalův odchovanec Král dovolil, či spíše pobídl po čtyřiceti letech, v těchže LF, svého vědecky neduživého žáka, aby napadl zestárlého Kvičalu. Kvičala, který měl velkou zásluhu o osamostatnění české university, který urychlil oprávněnou kariéru Gebauerovu a Královu, který se staral o Tyrše a Hostinského, který se zasadil o přeložení Masaryka do Prahy, měl právo na to, aby ho odsoudili Gebauer a Král, a toho odsouzení se mu v plné míře dostalo.

Přístupme k několika vybraným pohledům na LF: prvním překvapením jsou úvodní slova 1. ročníku „Památce Jungmannově“. Z úcty ke stoletému výročí tehdy ještě tichého genia vyplývalo, že program časopisu načrtl bohemista doc. Gebauer, ne klasik prof. Kvičala. Gebauer mluvil dobře za svůj obor, když jej dělil na vědu o jazyce a literatuře. To je v podstatě stálý, zvláště za života Gebauerova bohatý program Listů. Ale stačí projít, po skromných začátcích, řadu ročníků, abychom poznali, že program klasicko-filologický je daleko širší a že se neustále rozšiřuje, ano, že vlastní gramatika nebyla nijak v popředí a že s vlastní literární historií tomu nebylo v podstatě jinak. Vlastenecký Kvičala ovšem mohl s uctěním Jungmannovy památky souhlasit, ale dovolte mi, abych skoro po stu letech pochyboval, že Jungmann byl pravým patronem Listů. Nadšení studenti, mezi nimi Josef Král, viděli v Jungmannovi právem vtělení velkého českého učenice, ale pomáhaly i důvody jiné. Jungmann uznával překládání časoměrné a Gebauerův nejlepší přítel J. Niederle otiskl právě v prvním ročníku časoměrný překlad 6. zpěvu Odysseie i s teoretickým úvodem. Jungmann byl obhájcem Rukopisů a Gebauer věnoval v řadě ročníků LF ještě mnoho úsilí rozboru RK jako pravé památky. Proti tomu osvětský Dobrovský, s nadnárodním ideálem pravdy, s odporem proti časoměří, s pohrdáním k Hankovi, byl patrně jako druhý Dioskuros nepřijatelný, třebaže uplynulo právě 120 let od jeho narození. Bylo potřebí trpkých zkušeností Gebauerových, nesmírné práce Králové o České prosodii, uveřejňované právě v Listech, již se Jungmann dostával do méně příznivého světla, aby se hodnocení obou změnilo. V Listech samých to ukázal Pastr-

nek v článku k 150. výročí narození Dobrovského (29, 1902, 268 n.), kde je mu vzdána neomezená úcta a kde naopak nebylo místa pro jméno Jungmannovo. Dnes je nám jasné, že objektivně, celou svou obrovskou kritickou činností, která boříc zároveň staví, byli Gebauer i Král a někteří jejich následovníci pokračovateli Dobrovského.

Myslím, že můžeme rozdělit dobu vydávání LF v letech 1874 až 1951 na šest oddílů, i když kritéria nejsou vždy stejná.

Nejjasněji je odděleno první období, které končí třináctým ročníkem 1886, odchodem Kvičalovým z redakce. Náplň těchto ročníků je tradičně filologicko-antikvární. Kvičala sám má několik článků, týkajících se zejména mytologie, konkrétních výkladů textů tragiků a Vergiliovy Aeneidy. Po sedmém ročníku napsal do Listů už jen dva články. Časopis zaplňují ještě odchovanci německých profesorů, jak jsem se o nich již zmínil, a k nim přistupují velmi záhy žáci Kvičalovi, mezi nimiž nejdříve vyzrává Josef Král. Volí si nejdříve, po vzoru učitelově, náměty mytologické, platónské, jimiž si získal věhlas novým hodnocením rukopisné tradice a ostrým bojem s prof. Schanzem, a zkoumá text tragiků. Od 5. ročníku začíná bohatě publikovat jiný úspěšný žák Kvičalův, Robert Novák, Kritickými příspěvky k Liviovi. Novák zůstal při textové kritice zvláště pozdějších latinských autorů a využil svých vynikajících znalostí k obhajobě nebo změně textu, vždy s přihlédnutím k jazyku i stylu celého autora. Ve 12. ročníku má první příspěvek Zubatý ze srovnávacího jazykozpytu i z mluvnice klasických jazyků a ve svých 31 letech ukazuje samostatný, žádné škole nepodléhající úsudek, který odmítá falešné zjednodušování. Cituji aspoň jednu jeho větu: „Nejsme ani v nejmenším oprávněni přenáseti přízvuk latinský na ostatní jazyky staroitalské. Jak málo mohou se shodovati i jazyky bližší sobě než latina s umberštinou v příčině přízvuku, poučuje nás jediný pohled na různost přízvuku jazyků slovanských“. A poněkud obecnější formou říká tamtéž: „Myslím, že tu stojíme před hádankami, jež lépe jest nechat bez rozluštění; vždyť nemůže býti nezbytnou povinností vědy, aby o všem musela a musela pronésti svoje mínění“. Ve 12. ročníku zahajuje svou činnost ještě jiný žák Kvičalův, Hynek Vysoký, článkem mytologickým a v 13. ročníku se dostává již k svému vlastnímu oboru: „Příspěvkům k archaeologii umění“. Českému humanismu je věnován v tomto období — hned v 1. ročníku — jediný článek, Lepařův, o Václavu Píseckém. První článek o kulturním dědictví napsal do

8. ročníku J. Bartocha „O starších překladech velebásní Homerových u nás“.

Mnoho místa věnovaly Listy posudkům, ale ty se týkají vesměs méně významných prací českých, školních učebnic a mluvnic, gymnasijských programů, kde se hledají vědecká zrnka, a časoměrných překladů. O cizí literatuře — ne valně důležité — se referuje málo a krátce. Nemůžeme se vyhnout zmínce o zničujícím posudku Králově na pilnou kompilaci Fr. Velišského „Život Řekův a Římanův“ ve 4. ročníku. Posudek, který znemožnil Velišskému kariéru a zkrátil mu i život, napsal Král pod vlivem Kvičalovým. Byl opravdu tím „nastřčeným kritikářem“, jak se později přiznal. Král této své chyby později velmi litoval. Čteme-li leckdy v jeho posudcích např. českých překladů spousty konkrétních výtek a pak přece jen smířlivý nebo dokonce povzbuzující závěr, vypadá to, jako by Král úplně nezapomínal. V roce 1886 vystupuje z redakce Kvičala, který zradil své lepší přesvědčení a přešel do tábora obránců Rukopisů. Místo něho nastupuje jako redaktor 33letý Král, který se jediný z klasických filologů zúčastnil činně vyvracení pravosti Rukopisů v Masarykově Athenaeu. Redaktoři Gebauer a Král slíbili — a také plnili — nový program.

Druhé období Listů trvá od 1887 do 1898, kdy Jednota slavila 25 let svého trvání. Je tedy přechod k třetímu období daleko méně významný než byla redakční výměna. Ještě v 13. ročníku stačil Král jako starosta Jednoty načrtnout nový program, aby se tak u nás klasická filologie „udržovala na výši vědy a srovnávala se také, pokud možno, s praktickými potřebami profesorstva škol středních“. Přes tyto praktické potřeby byl z názvu Listů odstraněn neorganický dodatek „LF a paedagogické“, protože metodickým a didaktickým článkům se nedařilo valně ani v prvních 13 ročnících. Král chtěl vycházet gymnasijským profesorům vstříc tím, že vedle článků ryze vědeckých měly LF přinášet i přehledy a recenze o důležitých cizích a zejména o všech pracích domácích, překladech i programech. Tento program začal plnit Král ještě ke konci 13. ročníku a od 14. ročníku spoléhal postupně na nové síly, vycházející již z jeho školy, ovšem také Kvičalovy, který učil až do roku 1904. S Královým studiem tragiků souvisejí i jeho první přehledné články o metrice, předzvěst jeho životního díla o Řecké a římské metrice. Emanuel Kovář, předčasně zemřelý jazykozpytec, má informativní článek o fonetice, neúnavný Král referuje „O nynějších směrech badání mytologického“ a je, podobně jako Zubatý, naladěný skepticky, „jak málo jistého“ je v tolika knihách.

Zubatý vykládá vedle tematiky indoevropské a indické „O nápisových památkách staroitalských“, kde se staví právem nedůvěřivě k luštění etruštiny, podobně jako později jeho žák Hujer. Náboženské tematiky se dotýká článek pozdějšího psychologa Frant. Krejčího „Čtení předků“ (16. r.). Hned v dalším ročníku má Drtina, pozdější pedagog, rozsáhlou studii o „Třídění jevů duševních v řecké filosofii“. Tamtéž má Čada, náš pozdější pedopsycholog, článek „O životě a věku filosofa Anaximena“. Z Drtiny a Krejčího se stali později odpůrci tehdejšího typu gymnasia, zejména způsobu, jak se učilo, ale myslím, že dosud platí Drtinova slova z roku 1895: „Nesouměrnost pojmů našich s pojmy světového názoru starého je právě mohutným vzpružidlem duševní námahy. Proto při čtení autorů starověkých třeba mnohem více přemýšlet nežli při díle moderním.“ Každým rokem vycházely v LF i hodnotné monografické studie. Připomínám alespoň Emanuela Peroutky „O Tacitově vylíčení povahy Tiberiovy“ (r. 16.). Cítíme zde svěžího, kritického, ale i citlivého ducha, jehož zájmy se neomezují jen na starověké dějiny, nýbrž se rozšiřují, v duchu Masarykově, i na anglickou filosofii a pomáhají tak postupně emancipovat naši vědu od vědy německé. V témže ročníku začíná svou činnost František Groh studií Plautovskou a zájem o divadlo, zvláště řecké, se stane jedním z jeho životních úkolů. V ročníku 18. má Král svůj první příspěvek humanistický, opět obor, který se stal časem organickou součástí Listů. Ve 22. ročníku ukazuje jemný Jan Brant, na jak širokém základě je nutno řešit Tacitovo autorství Dialogu. Vyvrací tím starší studii R. Nováka, který se nedovedl povznést nad subjektivní názory o tom, že odchýlný ráz jazyka vylučuje autorskou totožnost a že stylová shoda dvou spisů stačí na uznání jediného autora. Snad nikde nejsou úzké obzory universitní vědy R. Nováka tak patrné jako zde, ve srovnání s ušlechtilým, esteticky citícím gymnasijským profesorem Brantem. Skoro bych paradoxně řekl, že Novákova přesnost a důkladnost je na překážku chápání hlubšímu. Přitom nic o autorství Dialogu netvrdím, musel bych tomu věnovat zbytek života. Co je pro nás filology mementem, je že Nováka nenapadly myšlenky, které ho měly napadnout.

LF měly štěstí, že až do smrti prof. Machka byl pěstován srovnávací jazykozpyt v úzké souvislosti s jazyky klasickými, ale samozřejmě i baltoslovanskými. Nad historickou metodu mladogramatickou se celkem nepokročilo a je zajímavé, že její uvedení u nás přičítá Zubatý Gebauerovi. V nekrologu Čechische Revue z r. 1907 píše: „Gebauer war z. B. in Prag der erste, der den inneren

Wert der neueren, insbesondere durch Leskiens Arbeiten seinem Gesichtspunkte nahe gerückten, sogenannten »junggrammatischen« Bestrebungen und Anschauungen zu würdigen vermochte.“ Svůj nedogmatický příklon k tomuto hnutí odůvodnil Zubatý ve 20. ročníku Listů, kde mluví o „důkazu správnosti nynější metody jazykozpytné, jež na rozdíl od dřívější snaží se zejména co možná vyhnouti se otázkám, k jichž rozluštění nemá klíče“. Sepjatost obou oborů vyzdvihuje u Zubatého Hujer v nekrologu z roku 1931, když mluví o „přesné a přísné metodě filologické, již se naučil u klasické filologie, jak sám několikrát pověděl“.

Velké zlepšení pozorujeme v druhém období LF u posudků knih: snaha obsáhnout českou tvorbu sice stále brzdila referování o cizích knihách, vevní Král se stále zaplétal do nekonečných polemik s lidmi, jež měl raději nevidět, ale od 14. ročníku se referuje o důležitých knihách cizích, a to nejen německých, a začíná se vyvíjet typ odborného referátu, který ovšem vrcholí až v obdobích následujících, kdy můžeme již podle oboru uhodnout, který referent píše, opět s výjimkou Karla Svobody. A tak se dovidají čeští čtenáři z posudků o Usenerovi, Ascolim, Delbrückovi, Wilamowitzovi a dlouhé řadě dalších. Hojností, pečlivostí a vkusem vynikají posudky Peroutkovy. Připomenou aspoň jednu větu z posudku o vynikajícím díle Wachsmuthově (24. r.): „Rozvážný, mužný a přece laskavý soud, spravedlnost a upřímná ochota, s jakou uznávají se zásluhy jednotlivých národů a pracovníků, jsou další nemalou předností knihy a působí velice mile.“

V této době, od roku 1895, vydával Kvíčala opoziční časopis, nazvaný České museum filologické. Získal některé cenné spolupracovníky, jako R. Nováka, H. Vysokého, psal ještě i sám, ale v celku musíme souhlasit s tvrdým odsouzením Královým, otištěným posmrtně v Památkách na oslavu 50letého trvání JČF (69): časopis „měl ráz pseudovědecký. Cenných článků je v jeho desíti ročnících málo, za to je v něm mnoho nesprávných a prudkých polemik a stranických posudků.“

Snad mohu zakončit toto období, v němž se Masaryk sblížil s redaktory LF, ukázkou, jak jiný je svět filosofův a filologův. I Masaryk studoval klasickou filologii, a to ve Vídni, a my si jeho učitele Vahlenu dosud vážíme. Ale stačí jediná věta Masarykova, jak ji zachytil Herben ve své monografii (21), abychom poznali, že už 23letý Masaryk měl rozhodně blíže k presidentství, než k textové kritice: „Na výstavě (tj. Vídeňské) otvíral se mi celý svět se svými pokroky a živými snahami a Vahlen krákorál o Catullovi.“

Třetí období, od roku 1899, je ohraničeno velmi jasně vznikem samostatného státu. Je Královou zásluhou — neboť Peroutka učil příliš krátce a Grohovi chyběla průbojnost — že mohly být vedle Prahy obsazeny ve svobodném státě kvalitními učiteli obě nové university. Domnívám se dokonce, že počet Králových žáků stačil na víc universit. Jak uvidíme z ukázek, pokračuje rozšiřování pěstovaných nauk, ale i jejich prohlubování, zároveň ztechničtívání tzv. pomocných věd, které ve skutečnosti tvoří vlastní základ celé vědy.

V redakčním prohlášení se výslovně říká, že se pěstované obory, textová kritika, hermeneutika a literární historie, rozšíří o jazykozpyt, starožitnosti, mytologii, metriku.

Zájem — pořád ještě zbytnělý — o českou produkci trvá, trvá však i recenzování důležitých knih cizích — třebaže ještě většinou stručné — emancipace od německé literatury pokračuje. Snad nejlépe to, zčásti ve formě přání, vyjádřil opět Peroutka v posudku vynikající ruské knihy Buzeskulovy (roč. 36): „Vědecký pracovník u nás nesmí přestávati na literatuře německé, jak tomu bývalo skoro napořád ještě před nějakým čtvrtstoletím, nýbrž musí čísti ve všech téměř literaturách evropských.“

Po technické stránce se osamostatnila „Hlídka programmů“ a zavedena byla velmi přitažlivá rubrika „Drobných zpráv“, kde se přístupně psalo o nových knihách, vykopávkách, sjezdech ap., psaly se nekrology a ovšem i nezbytné polemiky.

Zůstává dobrá tradice, psát vedle monografických článků i souhrnné. Opět je v čele neúnavný J. Král jak příspěvkem z řeckých dějin ústavních, tak kritickým přehledem „O nynějším stavu badání mythologického“ (ročník 1900), kterým už může navázat na svůj starší článek z roku 1888. V jiném důležitém článku „Homérský text“ (ročník 26) vyznává Král už moderní kredo: „Vykládati, ne bez závažných důvodů měniti, musí býti heslem moderní textové kritiky homérské.“ V 27. ročníku píše Zubatý o „Domnělém abl. sg. v řečtině“, ale váha článku, jako vždy u Zubatého, spočívá v jeho semasiologických a syntaktických a hlavně moudře lidových výkladech. V roce 1900 začíná psát své literárně historické články Karel Wenig, který později pěstoval metriku a většinu své práce věnoval řeckým řečníkům a charakteristice římské literatury. Snad i zde je možno říci několik slov k jeho nesporně důkladným a pracným knihám. Wenig přejal od Krále ten nejspornější rys, snahu o bibliografickou úplnost. Čteme si z listu Králova Vaňornému z roku 1903 tuto stížnost: „Obrovská literatura

o hexametu stála mne skoro 4 měsíce vypisování a pracného shánění a $\frac{3}{4}$ z toho všeho je samý hnůj.“ Je jasné, že od r. 1903 hnoje přibýlo a že se musíme řídit receptem Peroutkovým z r. 1906, když v těchto LF odsuzuje starobylou metodu bibliografické úplnosti a vybízí nás: „Dnes musíme chtít dostati se v každém problému o krok dále, máme-li práci pokládati za vědeckou.“ Že ten amusický duch seděl v učeném Wenigovi hlouběji, usuzuji i z jeho výroku z roku 1905, opět v Listech. Tehdy se již objevují první články, týkající se vlivu antiky na českou literaturu. Wenig sleduje „Daktylský rhythmus v básních Bezručových“. Dělá to samozřejmě dobře, ale úvodní věta zní: „V nejnovější době stal se v mladé literatuře české zajímavý pokus užívati v básních rhythmus daktylského.“ Následuje pak odborný metrický výklad. Jak výstižně je Bezručův „zajímavý pokus“ charakterizován! To už nám zní přitažlivěji, mluví-li Hýsek za osm let v těchto Listech (40, 1913, 437) o „vzteklém šílenství Bezručově“. Wilamowitz napsal o velkém holandském filologu Cobetovi: „Was in den Büchern stand, deren Worte er reinigte, war Cobet ziemlich gleichgültig.“ Gramatik Hujer dovedl najít lepší úvod k svému filologickému posudku Flajshansova vydání „O mučenicích českých knihy pater“; píše v památném roce 1918 v našich Listech: „Text, který je těžko čísti bez pohnutí.“ Hujerovo srdce také neuneslo německou okupaci.

Fr. Groh prohlubuje svůj zájem o epigrafiku a stává se tak u nás zakladatelem odvětví, jež dosáhlo vrcholu v akademiku Dobiášovi, ale které pěstuje s velkým zdarem i mladší generace našich filologů a historiků. Čáda pokračuje ve svých užitečných studiích a posudcích o dějinách řecké filosofie až do své smrti v roce 1918.

V roce 1901 začíná psát do Listů O. Jiráni, zcela jiný typ literárního historika, ostatně i znalec kulturních vlivů, mytologie a náboženství. Když vyzkoušel své nadání na otázkách autorství, rekonstrukce zlomků aj., věnoval mnoho péče výkladu básní Horatiových a tím se dostával k srdci filologie. Roku 1902 otiskuje Peroutka velkou „Studii o císaři Juliánovi“. Postupuje v ní podle všech vědeckých pravidel, ale na konci propuká jeho bezprostřední, vášnivý zájem o antického člověka: „Neradi vidíme Juliana v boji proti křesťanství; ani způsob, jakým proti křesťanství bojuje, není všude sympathický. Ale spravedlnost žádá, aby se ukázalo, kterak všude jednání Julianovo byl psychologickým a logickým výsledkem poměrů, v nichž Julian se vyvíjel a byl živ, jakož i povahy jeho. A to byl cíl úvah těchto.“ V témže ročníku debutuje

22letý O. Hujer, jenž poznenáhlu a zodpovědně přebíral úkoly, které tak dlouho a tak dobře plnil jeho učitel Zubatý.

V roce 1906 má svůj první článek v LF Fr. Novotný: „Příspěvek k řešení otázky o pravosti listů Platonových.“ Je to u nás ojedinělá, ovšem odůvodněná věrnost tématu: ještě po smrti prof. Novotného vycházely jeho platónské příspěvky. Ještě v tomto předválečném období začíná se Novotný zabývat eurytmií, dále gramatikou a po všech těchto jednotlivých studiích vznikají organicky celé knihy. Novotný také ví, na rozdíl od Krále, že vědecké objevy je dobře publikovat jinak, než česky. Tato praxe se postupně rozšířila a je rozumná. Novotný je, po méně významných referátech Kraskových, první, kdo v LF hodně píše o vědeckých knihách ruských.

V roce 1907 začíná psát do Listů A. Kolář běžnou tehdy otázkou z platónské chronologie, ale brzo se soustředil na velmi časový problém řecké nové komedie a zejména na problémy metrické a eurytmické. S Jiráním sdílel zájem o kulturní dědictví.

Když se Král vzdal v roce 1905 redaktorství, psal do Listů jen skoupě, tak roku 1909 má další článek z dějin našeho humanismu. Královo školení způsobilo, že i pozdější epigrafici, archeologové a historici začínají příspěvky filologickými, tak Salač roku 1910 velkým článkem „O pravosti Platonova dialogu Parmenida“, kde je prost tehdejší honby za podvrhy, a dva roky na to uveřejňuje J. Dobiáš „Báseň Dirae a Vergilius“, v témž roce, kdy náš první český historik starověku E. Peroutka umírá ve věku 52 let, z nichž ztrávil 25 let na střední škole. Chtěl bych své Peroutkovské motivy uzavřít jeho vysokým hodnocením střední školy. V roce 1907 napsal opět v Listech: „Duch pravdy . . . jest a musí zůstat hlavním úkolem střední školy.“ Táž slova pronesl na začátku letošního školního roku ministr školství.

V roce 1913 vstupuje do Listů Karel Svoboda, jemuž po jeho smrti budou rovněž vycházet četné články v různých evropských časopisech. Přes své neuvěřitelně široké zájmy pracoval Svoboda solidně filologicky, hned jeho první článek „O době složení Dějin Polybiových“ měl velký úspěch v německém znění ve Philologu. Myslím, že Svoboda výrazně přispěl k vysokému, protože krajně objektivnímu způsobu referování. Je vůbec možno říci, že po smrti Králově sice v Listech spory byly — a jistě při stejném právu obou stran i budou — ale nikdy již neupadly do tak nevěcného tónu. Proto např. Novotný reaguje na slova Krále o „bludných náukách školy Wilamowitzovy“ po letech věcným rozбором celé problematiky, kde vítězství není na straně Králově, a Karel Svo-

boda vyvrátil Královu bouřlivou nechuť k volnému rytmu stejně věcně.

V roce 1916 začíná psát noblesní, nadaný, všestranně vzdělaný a neúnavný historik římských dějin Vladimír Groh, nejtěžší naše ztráta za německé okupace. Zde se jazyk zpěčuje vypočítávat činnost 46letého učenice, který měl svaté právo dožít se našich dnů.

Čtvrté období Listů je nejdelší, sahá od nadšeného svolání „Na prahu nové doby“ až do násilného splynutí LF s ČMF a tím okleštění na polovinu rozsahu za německé okupace. To už je pro nás doba historická a mně v následujícím již stručném přehledu samozřejmě nepůjde o hodnocení živých lidí, nýbrž o věcnou náplň Listů.

Situace v naší vědě byla od roku 1919 rozporná. Vysokoškolské studium bylo vybudováno dalších dvou universitních ústavů z kvalitně, byla zdravá konkurence mezi fakultami, přičemž Listy zůstávají ústředním orgánem. Jednota se chystá poprvé k systematickému vydávání vysokoškolských příruček: nebudu tento program vypočítávat, mělo jich být vydáno hodně a bylo vydáno málo. Snad také proto — a to je druhá strana mince — že staré snahy po odbourání klasického studia v novém státu zesílily a gymnasia se postupně měnila na jiné formy střední školy. Postup byl zdoluhavý, ale vytrvalý a v další fázi skončil vítězstvím odpůrců. Je to snad vidět i na zmenšujícím se podílu středoškolských profesorů na vědecké práci. Mizejí téměř programy středních škol, tak jako zmizela jejich zvláštní rubrika v Listech, a do Listů píše spíš ti, kteří psali již dříve, i když jsou vždycky čestné výjimky. Tím se stává proti starší době střední články mezi žákem a vysokou školou slabší. Jednota samozřejmě hájila klasické gymnasion, kolektivně i individuálně, připomínám důrazný hlas Novotného z roku 1922, kdy říká: „Vyučování klasickým jazykům je důležitou a svéráznou složkou všeobecného vzdělání“ Složka — dodávám já — to znamená, že vedle ní jsou rovnoprávné složky jiné, ale současně že jí musí být dána možnost projevit se a k tomu je potřebí určitého času. Mohou-li si žáci vybrat typ školy, nebude potřeba nedůstojné mnohovědnosti, místo níž nastoupí ústrojné, postupné a radostné získávání poznatků a proto i schopností. Protože nám všem leží toto vyučování na srdci, dovolte, abych zcela mimořádně citoval i NV z roku 1936, kdy Novotný píše o „dobách, kdy vyučování latině bylo vskutku plodnou prací a ne kvapným a marným plněním paměti“.

Hlavní oporou Listů zůstávají přispěvatelé z minulého období, kteří v těchto dvaceti letech dozrávají, Svoboda, VI. Groh, Jiráni, který však v 55 letech umírá, Salač, který analyzuje římské historiky a k teoretické archeologii připojuje výkopy a který využívá studií epigrafických k prohloubení studia náboženství, dále Novotný, Kolář, Wenig a jazykozpytec Hujer. Ale hned roku 1919, sotva svékl vojenský kabát, začíná přispívat Ferdinand Stiebitz, v němž poprvé přichází typ vědce a zároveň zapáleného milovníka poezie, jak ukazují nejen nesčetné překlady, nýbrž i vynikající rozборы — připomínám aspoň jeho konfrontaci Homéra s Vaňorným. Na syntetický článek Novotného „Nový zákon problémem klasické filologie“, v němž Novotný vybízí k filologickému studiu bible, reaguje Stiebitz několika články v LF a celou knihou. Stiebitz však provedl ve svých 27 letech i osvobozující čin velkého dosahu v článku „K přízvučnému překládání starověkých rozměrů časoměrných“. Nejlépe bude citovat, jak se Stiebitz dívá sám na sebe sedm let po tom v NV: „Byl jsem to já, který u nás před časem zahájil theoreticky i prakticky úsilí o reformu překládání antických básní.“ Odchýlil se od Královy „přísné nápodoby“, o níž dokázal, že nápodobou nebyla, a nahradil ji „uměleckou mimesí“, postížením rázu metra, estetickým účinkem, který je výsledkem tvůrčí činnosti překladatelovy. Stiebitz ovšem nepřestal usilovat i o filologickou věrnost, nešlo-li mu o moderní parafrázi. Divadelník Stiebitz odhadl správně zprostředkovaný vliv antiky. Proto on, který u násrazil nové cesty bádání studiem putovních motivů, odbornými pracemi o antické biologii a mnohými jinými problémy, uznává jen omezený vliv odborné vědy. Proto mohl napsat (NV 1934) o Macharovi, jehož pojetí antiky ovšem kritizuje: „Všichni klasičtí filologové dohromady nevykonali u nás pro zpopularizování antiky tolik, kolik Machar dvěma svými antickými sbírkami básní, statěmi a polemikami o antice a činnosti přednáškovou.“

V této době se v Listech objevuje snad největší množství kvalitních posudků, většinou o cizích pracích. Teprve známe-li uměření prof. Novotného, dovedeme zvážit účinek jeho slov o německém protagonistovi Wilamowitzovi, a to o jeho Platónovi, Novotný (roku 1921) vidí samozřejmě jeho obrovské zásluhy, ale vidí i subjektivnost, kterou odmítá jako „neukázněnost, zvlášť“. Právem mu vytýká i necitování českého filologa J. Krále, který se zasloužil o platónský text. Ale z téhož pocitu spravedlnosti bych zde chtěl opravit snadno pochopitelné tři omyly svého učitele, které mnozí z vás slyšeli z jeho úst. Byla to jeho přednáška o J. Krá-

lovi na 2. sjezdu klasických filologů slovanských v Praze r. 1931. Novotný si stěžoval na malou informovanost ciziny o nás. O Bursiánových německých Dějinách filologie podotýká, že je tam zmínka o Rusech, ale o nás ani slova. Ale Bursián mluví na str. 844 a 865 o Kvíčalovi a na str. 1005 o Vaníčkovi. O Sandysově třetím svazku říká, že se nezmiňuje o Česích, ale Sandys cituje opět Vaníčka (str. 211). Hlavní výtka Novotného zněla: „Němečtí filologové někdy neuznávají za hodno ani uvéstí jméno českého učence; tak L. Rademacher v přehledu řecké a římské metriky za poslední čtvrt XIX. století naráží při výčtu děl o rytmyce na Královu Rhythmiku jako na něco exotického slovy: „es ist auch ein griechisches und . . . ein böhmisches darunter“. Ale Rademacher má ve svém výčtu i „ein dänisches“ (totiž Handbuch) a Dánsko bylo v té době zemí Madvigovou, nejde tedy o exotismus, nýbrž o suché věcné konstatování, v případě Králově doprovázené slovy „zeigt mehr oder weniger Westphals bestimmenden Einfluss“. Tento vliv Král nikdy nepopíral a Novotný říká r. 1954 v článku o Královi: „První dva oddíly (totiž Rhythmiky) vycházejí z theorie Westphalovy.“ Pro potřeby přítomných textologů připomínám, že Novotného výtka je už druhou formulací. Původní zněla (LF 1920, str. 43 p. 3) takto: „Při této příležitosti nemohu zamlčeti jiného příkladu, kde Němec jméno Královo pokládá za quantité négligeable. Jest to L. Rademacher, jenž . . . v přehledě prací metrických připomíná toliko „ein böhmisches Handbuch“ bez jména autora.“

Zmiňují-li se z žijících filologů přece jen o prof. Ludvíkovském, který začínal r. 1920 rekonstrukcí ztracené tragedie Euripidovy, o akademiku Dobiášovi, který r. 1921 kriticky rozebral „Octavianovy výpravy illyrské“, a o prof. Rybovi, který r. 1922 už svým kritickým způsobem psal „O vzniku římské satiry“, pak je to jednak z obdivu nad jejich dílem, které, třebaže je každé svébytné, společně a pronikavě osvětlilo problémy, dotýkající se nejstarších dějin naší vlasti, středověku, humanismu, Komenského a osvícenství. A za druhé jako radu mladším, aby se k záslužnému rozšíření studií mimo vlastní antiku odvažovali, až vykonají tolik klasicko-filologické práce, kolik tři jmenovaní badatelé.

Po stránce obsahové pěstují Listy tehdy ve výrazné míře římské dějiny za pomoci velmi vyvinutých pomocných věd historických, otiskují soustavně studie o antické estetice, literární příspěvky se opírají hodně o nové nálezy papyrové, studují se ohlasy antiky, metrika a eurytmie a mnoho jiného.

Po stránce formální byla velmi užitečně zavedena francouzská

résumé, a to v roce 1924, a trvala, samozřejmě, jen do roku 1938. Zlepšením bylo i Salačovo osamostatnění Hlídky archeologické; pro soustavnost a pečlivost podání bych chtěl jmenovat aspoň rozsáhlé přehledy Hejzlarovy o výkopech a stavu bádání o celém antickém světě.

Naštěstí kratičké páté období 1942 až 1945, kdy LF při celkem stejné tématice jako dříve neztratily svou tvář, nýbrž jen jméno, je tedy ohraničeno nejjasněji ze všech šesti: na začátku brutální zásah okupantů, na konci porážka okupantů, kdy Listy vyjadřují celkovou náladu slovy „ex oriente lux“. Němci zavedli cenzuru – „postihující celé stati i jednotlivé odstavce nebo věty, s předepsaným zahlazováním stop a nezbytným přelamováním stránek.“

Krátkým obdobím šestým, které začíná znovuzřízením státu a končí zánikem JČF v r. 1951, končí v podstatě i můj úkol. Vedle dosavadní tematiky jeví se zejména v oddíle posudků zájem o sovětské a vůbec marxistické publikace a přichází první marxistický článek. Cestu do konzervativní klasické filologie nalézají i strukturalismus. Poprvé jsou v Listech uveřejňovány a komentovány obtížné texty papyrové s hospodářskou tematikou. Objevuje se i důležitá studie o Aischylovi.

Po osmiletém hiátu jsme uvítali malý modrý sešitek ZJKF. Měl informovat o přednáškách nově zřízené JKF a „pokud to bude možné, budou Zprávy přinášet aktuální články o stavu klasických studií u nás i jinde a o metodice latiny“. Svědčí o našem zdravém kořínku, nebo abych to řekl spisovněji, je to ušlechtilá rabies philologica, které se podařilo, tj. celému Kabinetu, pražským archeologům a dalším jednotlivcům, vytvořit z těch modrých sešitků hodnotnou četbu, nejnadřadivější přístupně o vědě.

Uzavírám: Stoletá historie našeho vědeckého hnutí je krátká, když si uvědomíme, že docenti klasické filologie všech našich tří universit jsou žáky učitelů, kteří poslouchali Kvíčalu nebo Krále, a ti oba vystudovali na universitě ještě německé. Vlivů pak přibývá, jak už dovede česká povaha přijímat dobré, odkud lze. Ale zůstává, pokud to stačím přehlédnout, v podstatě realistická – někdy snad příliš střízlivá – a bez těch fantastických koncepcí, které v tak hojně míře nalézáme leckde jinde. Sbližuje se, třebaže až v nekonečnu, s linií Dobrovského. Zůstává hluboce národní, jak vidíme z toho, že se Jednota postavila na správnou stranu v otázce Rukopisů, vidíme to z velké lásky k domácí tradici, kterou u nás sledují nejen odborníci pro medievalistiku a humanismus,

nýbrž téměř všichni naši velcí filologové. Viděli jsme to na pevném postoji za druhé světové války. Přečtu vám místo řady svých výpisků jeden. Je vzat z ČČF z roku 1944, pochází od profesora Šmilauera a je obsažen v jeho Padesátce krátkých zpráv, které přece přinášely dernier cri. Filolog Šmilauer si vybral citát z biologa Cajala, a to z roku 1898: „Prvním předpokladem (vědecké práce) je národní optimismus, neochvějná víra ve schopnosti o budoucnost vlastního kmene. Jen hrdá práce pro pravdu nám dává právo na život a poskytuje nám útěchu v bolestech a nespravedlivosti.“ Bohemista Šmilauer tak vyjádřil potřebu jednoty všech českých a slovenských filologů. A nejen filologů.

K. Janáček

K STÉMU VÝROČÍ ZALOŽENÍ JEDNOTY ČESKÝCH FILOLOGŮ

V jubilejním roce padesátiletí samostatného československého státu oslavili také čeští filologové své významné jubileum — sto let od založení Jednoty českých filologů. Hledat smysl a řád ve vývoji stoleté Jednoty českých filologů (v roce 1953 bohužel necitlivým administrativním zásahem přetvořené v Jednotu klasických filologů a tak aspoň navenek zbavené staré dobré tradice), aspoň pokud jde o její část kromě filologie klasické, o to jsem se pokusil v studii psané pro Listy filologické (91, 1968, 353—359). Snažil jsem se tam sledovat všechny složky práce a působení Jednoty českých filologů a z analýzy jsem dospěl k závěru, že neklasická část Jednoty procházela poměrně složitým vývojem, a to v závislosti na tom, jak se také vyvíjel a diferencoval obsah pojmu filologie (popř. tzv. moderní filologie): od začátků slavistických přes rozšíření zájmu na celou oblast tzv. moderní filologie a odtud pak k zúžení zorného pole na bohemistiku s postupným specializováním k té problematice, která stojí problémům klasické filologie (pojímané ovšem širše a zahrnující studium středověké latiny, jakož i studium úsilí o obnovu antických tradic v humanismu a renesanci) blíže, popř. se s ní stýká nebo překrývá. I do tohoto pohledu jsem pochopitelně zahrnul Listy filologické, „nejznámější a nejlepší vizitku“ Jednoty českých filologů, avšak jen v co nejstručnější a nejnutnější zkratce. Budiž mi dovoleno vrátit se zde k Listům filologickým a pokusit se přece jen o něco podrobněji načrtnout jejich vývoj.

Z podrobného rozboru všeho, co Listy filologické přinášely, i z toho, jak byly orientovány a redakční prací řízeny, lze přímo vyvodit určitou periodizaci jejich vývoje. Jako přímo osudný se jeví rok 1911, rok založení Klubu moderních filologů a jeho vědeckého orgánu Časopisu pro moderní filologii. Tento rok nám dělí celou historii Listů filologických (jejich neklasické části) ve dvě dost zřetelně oddělené éry: první lze nazvat smíšenou érou slavisticko-bohemistickou, druhou lze označit jako éru především jednostranně bohemistickou. Není snad ani náhodou, když každou z těchto dvou ér můžeme zcela organicky rozdělit na tři vyhraněná a od sebe navzájem odlišná období.

1. Prvních třináct let Listů filologických lze označit jako období překonávání pozůstatků romantismu ve vědě. Nezapomeň-

me, že první číslo Listů filologických vyšlo v jubilejním roce Jungmannově (roku 1873 — sto let od jeho narození) a že bylo zahájeno Gebauerovým svoláním „Památce Jungmannově“ (1, 1874, 1—2). Připomeňme si také, že první ročník přinesl i příspěvek Jana Gebauera, tehdy pětáctiletého právě habilitovaného docenta, nazvaný „O metaforických obrazech básnictví národního, zvláště slovanského“ (1, 1874, 97—117), který má mnoho společného i s druhým příspěvkem, o rok mladším, „O začátcích, v jakých si libují národní písně, zvláště slovanské“ (2, 1875, 19—29). Oba jsou poplatné té tradici naší slavistiky, jak ji ztělesňoval Fr. Lad. Čelakovský a kterou nedovedl překonat Martin Hattala. Oba tyto příspěvky také kontrastují s tím, co bylo Gebauerovo nejvlastnější pracovní pole — jazykověda. Kontrastují s jeho pracemi jazykovědného charakteru, ať jde o starší „Příspěvek k historii českých samohlásek“, otištěný roku 1870 ve Sborníku vědeckém musea království Českého, anebo s jeho studií „O vazbě přechodníkové v jazyce štítenském“ (LF 2, 1875, 126—141). Máme-li na mysli literární historii jako součást filologie, musíme konstatovat, že s oběma zmíněnými prvními příspěvky Gebauerovými do Listů filologických kontrastují takové jeho práce, jako „Ludvík Tkadleček“ (LF 2, 1875, 114—120) nebo „O verši a rýmu v Nové radě pana Smila Flašky z Pardubic“ (3, 1876, 168—176), „Legendový příběh o sv. Dorotě v literatuře české a staročeská píseň ke sv. Dorotě“ (4, 1877, 206—224) aj. Je jasné, že i v tomto prvním období mají převahu příspěvky už nového typu, nikoli už romantického. Proto charakterizují toto období jako období překonávání pozůstatků romantismu ve vědě. Romantické pozůstatky jsou v prvních ročnících Listů filologických patrné ještě z jedné věci: z postoje Listů filologických k tzv. romantickým padělkům. Nepřehlédneme, že ještě v 6. ročníku Listů filologických Jan Gebauer a Ignác B. Mašek otiskl poslední sérii svých „Příspěvků k výkladu Rukopisu Kralodvorského“ (6, 1879, 230—240). Nemluvím ani o příspěvku I. B. Maška „Popis korektur a rasur v Rukopisu Kralodvorském“ (3, 1876, 176—201). I když o problémech podvrhů Listy filologické zaujímaly čím dál tím zřetelněji stanovisko, které bylo v souladu s novou, pozitivistickou vědou (přinesly Gebauerovu věcně střízlivou, ale ostrou polemiku s A. V. Šemberou o pravost staročeského Masticáře — 7, 1880, 90—121) a v osmdesátých letech nepřinášely příspěvky týkající se RK a RZ, přece v kritickém roce 1886, kdy bylo možno dát jim jednoznačně nový charakter v duchu vědy pokrokové, nestalo se

tak. K celkové charakteristice tohoto prvního a pro Listy filologické jistě osudového období je nutno dodat, že je také obrazem přímo zoufalého boje o rozvoj české pokrokové vědy. Je to vidět i z toho, že v několika ročnících Gebauer byl prakticky sám jediným příspěvatelem jejich neklasické části, sám držel — zřejmě i za cenu obrovského pracovního vypětí — celou frontu pokrokové filologie; po jeho boku stál jen od 7. ročníku Ant. Matzenauer, který současně neklasické části dodával charakter širě slavistický. Gebauerovy příspěvky v té době měly už ráz vysloveně bohemistický. Teprve na konci tohoto období se v Listech filologických objevují nová jména: V. Vondrák, M. Opatrný, J. Hanuš, J. Truhlář.

2. Osudný rok 1886 otevřel nové období ve vývoji Listů filologických — období kompromisů. Lze je snad nejlépe a nejvýstižněji nazvat obdobím ohleduplné převahy pozitivistické filologie. Ohled na veřejné postavení konzervativce (v politice i ve vědě) Jana Kvíčaly vedl po krizi v redakci k osobní dohodě redaktorů z 16. října 1886, že v otázce rukopisné zachovají Listy filologické neutralitu. Ta byla dodržena, i když po tahanicích s J. Kvíčalou redakci převzali představitelé pokrokového křídla Josef Král a nadále i Jan Gebauer. Dávám-li do charakteristiky tohoto období jako příznak „ohleduplnost“, je to proto, že v duchu zmíněné dohody Listy filologické po deset let nepřinášely žádné příspěvky proti pravosti padělků ani na jejich obhajobu. Je to paradoxní, že vědecký orgán, který jako redaktor Jan Gebauer řídil, nebyl mu k dispozici v jeho velikém, ba nadlidském vědeckém zápase. Je to strhující svědectví o mravní velikosti a až nelidské poctivosti tohoto velkého českého učenice. Listy filologické si v tomto období vytvářely svůj profil slavistického vědeckého orgánu (vedle oddílu klasicko-filologického) široce založeného. K A. Matzenauerovi jako představitel slavistiky přistoupil J. Polívka. Ovšem velmi výrazně se současně rozšířil okruh příspěvateleů z řad bohemistů, kteří i při široce slavistickém zaměření čím dále tím více vtiskávali Listům filologickým zesílený bohemistický ráz. Jsou to především: V. Keberle, J. Pelikán, J. Hanuš, A. Havlík, J. Bartoča, V. J. Dušek, V. Kotsmích, K. I. Černý, V. Flajšhans, K. Novák, L. Klicman, J. Fr. Hruška, F. Menčík, E. Smetánka, B. Jedlička, Fr. Kytler, V. Hauer, F. X. Procházka, J. Vlček, V. Tille.

3. Třetí období, příznačné pro vývoj Listů filologických, bylo otevřeno 4. března 1896 návrhem V. Víravského ve výboru Jednoty, aby J. Gebauer sepsal a nákladem Jednoty vydal populární poučení o rukopisech; ještě téhož roku přinesly Listy filologické

Gebauerovu odpověď novému obhájci Rukopisů — V. Flajšhansovi: „O nové obraně padělaného Rukopisu Královédvorského“ (25, 1896, 275 n.). Tím nejen opustily „neutralitu“, ale především zanechaly nedůstojného mlčení o vědecké pravdě, které se hrozilo stát ostudou české vědy. Tak Listy filologické vstoupily do období svého vývoje, které lze označit jako období naprosté převahy pozitivistické filologie orientované slavisticky s převahou bohemistiky. V tomto období dosáhlo slavistické zaměření Listů filologických svého vrcholu, stejně jako i oblast bohemistiky se rozrostla do největší šíře. Slavistiku proslavila vedle J. Polívky jména jako Fr. Pastrnek, J. Horák, F. Černý, J. Jakubec, J. Máchal, H. Hrubý. V Listech filologických projevil svůj zájem o slavistiku také do té doby převahou komparatista a indolog Josef Zubatý, a to po krátkém příspěvku bohemistickém z roku 1893 („Ku přechodu s v š v češtině“ — 20, 1893, 405—407), zejména rozsáhlou prací „Slov. рѣжанъ a jiné tvary podobné“ (28, 1901, 24—35, 115—121, 272—286, 359—365). O rok později pak mezi pravidelné příspěvatele z oboru komparatistiky a slavistiky vstoupil Oldřich Hujer. Pokud jde o rozšíření tématické oblasti bohemistiky, je třeba připomenout zřízení pravidelného oddílu „Archiv literárně historický“ (roku 1903 zásluhou J. Vlčka), který je výrazným rozšířením zájmu Listů filologických o novější českou literaturu. Totéž ukazuje i vstup mladých tehdy literárních historiků (ze školy Vlčkovy) mezi autory příspěvků. Některé příspěvky z té doby jsou přímo označeny jako výtahy z prací seminárních. Z mladších literárních historiků se v Listech filologických roku 1902 objevil A. Novák, roku 1907 A. Pražák a roku 1908 M. Hýsek. Vedle tohoto je nutno připomenout i tu skutečnost, že v tomto období Listy filologické přinesly i několik příspěvků, v nichž se bohemistika, popř. slavistika, stýká s tzv. moderní filologií; jsou to vedle prací A. Nováka o vlivu F. G. Klopstocka na poezii českého obrození (v 30. a 31. ročníku) zejména příspěvky K. Paula „Slova slovanská přejatá do jazyka francouzského“ (35, 1908, 267—278) a A. Boháče „Vliv románštiny na slovanskou terminologii církevní“ (35, 1908, 369—374, 432—444). Ze starší doby je možno upozornit jen na příspěvek J. U. Jarníka „Ukázka jazyka albánského“ (14, 1887, 423—433), který se týká filologické oblasti neslavistické. Je však nutno upozornit, že se tu praxe Listů filologických liší od přednáškové činnosti v Jednotě. Problematika moderní filologie se tu neuplatnila v takové šíři, ani tak intenzivně. Neklasická část Listů filologických zůstala tradičně jen slavisticko-bohemistická.

4. Jak již bylo připomenuto, roku 1911 byly vytvořeny podmínky pro to, aby se širší slavistika mohla uplatňovat i mimo Listy filologické. Toho roku byl založen Časopis pro moderní filologii a v něm redigování slavistické části převzal Jan Máchal. Konečně pak roku 1923 byl zřízen speciální slavistický orgán Slavia. Je přirozené, že to znamenalo odliv slavistických příspěvků z Listů filologických, nikoli však jejich konec. Až do roku 1930 lze sledovat i v Listech filologických ještě i příspěvky slavistické, s poměrně pestrouté tematikou, rozhodnou převahou jazykovědné. Lze hovořit o čtvrtém období vývoje Listů filologických a charakterizovat je jako období oslabování slavistiky a živelného hledání profilu části bohemistické, která je trvale protějškem části klasicko-filologické. Oslabení slavistiky je patrné i z charakteristiky Listů filologických, kterou představuje rozdělení práce redaktorů: tak na obálce ročníku 45. z roku 1918 se příspěvatelé vyzývají, aby příspěvky „z oboru klasické filologie“ posílali prof. Frant. Grohovi, „z oboru slovanské filologie“ prof. O. Hujerovi a „z oboru české historie literární“ prof. Jar. Vlčkovi. Je z toho vidět, že bohemistika je tu rozštěpena, jazykověda tvoří součást slavistiky, literární historie je samostatná — tím má fakticky bohemistika příznáno větší pole. Slavistické příspěvky nejsou již také tak bohatě diferencovány a nelze z nich vysledovat úsilí o systematické budování slavistiky. Daleko jinak je tomu u užší bohemistiky. Mluvíme-li v charakteristice tohoto období o živelném hledání profilu bohemistické části Listů filologických, mám na mysli to, že od roku 1909, kdy J. Král otiskl v Listech filologických svou rektorskou instalační řeč o literární činnosti humanistických profesorů Karlovy university mezi lety 1409—1622, se v Listech filologických vytvořilo pole, na němž se bohemistika stýká s klasickou filologií. Je tu dán podnět (dříve už mimo Jednotu vyšel od J. Truhláře) k rozvinutí bádání o recepci antické kultury v českém humanismu, o uplatňování latiny v humanistických Čechách a o jejím vlivu na vospívající český spisovný jazyk. Toto pole styku bohemistiky a klasické filologie se stalo doménou především K. Hrdiny (v r. 1923 v 50. ročníku Listů filologických otiskl studii o humanistickém básníku Pavlovi z Jizbice) a zejména B. Ryby (od roku 1924 lze sledovat nepřetržitý proud jeho prací toho druhu).

5. Od roku 1930, kdy se Bohumil Ryba stal redaktorem Listů filologických, je možno sledovat, jak se tyto živelné počátky nového oboru uvnitř bohemistiky, který ji spojuje s klasickou filologií, stávají čím dále tím více specifickým rysem Listů filologic-

kých. Byla to především zásluha B. Ryby, že styčné pole klasické filologie a bohemistiky bylo rozšířeno i na studium českého středověku; právě jeho práce o kronice Kristiánově z hlediska textové kritiky, otiské roku 1932 v 59. ročníku Listů filologických, otevřela tuto novou oblast. Lze říci, že proces vyhraňování neklasické části Listů filologických nesl s sebou úsilí, čím dále tím programovější a proto zřetelnější, o vyprofilování bohemistiky. Tento proces byl přerušén v roce 1942, kdy bylo vydávání Listů filologických zastaveno — přesněji řečeno kdy Listy filologické splynuly s Časopisem pro moderní filologii v dočasně jediný vědecký orgán českých filologů, nazvaný Český časopis filologický. Pokračoval však po roce 1945, kdy vydávání Listů filologických bylo plně obnoveno. Dvě věci je třeba připomenout v souvislosti s válečným intermezem. Především, že v tragických válečných letech, pokud Listy filologické vycházely, a v prvním ročníku po válce, objevila se opět v Listech filologických tematika slavistická. Souviselo to s tím, že českým slavistům byl německými okupanty odňat časopis Slavia. Zadruhé byla po válečné přestávce posílena ta linie, na kterou se Listy filologické pozvolna přirozeným vývojem dostávaly. Přispělo k tomu i založení časopisů Slovesná věda a pak i Česká literatura, tedy časopisů po výtce literárně vědných: Listy filologické už po roce 1945 neobnovily Archiv literárně historický.

6. Přirozený proces vytváření profilu Listů filologických byl narušen roku 1953. Listy filologické byly odňaty Jednotě českých filologů, v té době již likvidované. Objevilo se v nich programové určení, že mají přinášet práce „z oboru klasické filologie, staré české literatury a srovnávacího jazykozpytu. Neklasická jazykověda vypadla, a tak se Listy filologické formálně octly na zcela opačném křídle než v roce 1918. Je to výraz snahy, aby vypadly ze své vývojové linie, aby opustily svou tradici — tato snaha je jeden z projevů deformací, příznačných pro tuto dobu. Roku 1962 (vlastně už 2. číslem z roku 1961) se Listy filologické k své linii vrátily: staly se orgánem — vedle klasické filologie — pro srovnávací jazykozpyt (tradice Zubatého a Hujerova) a pro bohemistiku, zaměřenou k studiu starších období vývoje jazyka i literatury (do konce 18. století). V tom se vývoj Listů filologických vrátil zpět k tradici gebauerovské. Vrátil se k ní však s výrazným posunem: takto specifikovaná bohemistika je zaměřena zejména na ty oblasti, kde se klasická filologie a bohemistika stýkají materiálově nebo metodologicky. Idea a tradice Jana Gebauera

jako jednoho ze zakladatelů je umocněna odkazem Josefa Krále, Františka Pastrnka, Oldřicha Hujera, Jaroslava Vlčka, Františka Groha, Jana Jakubce, Otakara Jirániho, Miloslava Hýska, Antonína Grundta, Václava Machka i nedoceněným dosud úsilím Bohumila Ryby. Tito redaktori Listů filologických vytvořili tradici, která je ke cti dosavadní české obci filologické, sdružené v Jednotě českých (později jen klasických) filologů, a která ovšem zavazuje také pro budoucnost.

J. Daňhelku

JEDNOTA ČESKÝCH FILOLOGŮ

A DNEŠEK

Z pověření výboru Jednoty klasických filologů mám pojednat o vzniku, organizaci a činnosti Jednoty českých filologů, od jejíhož založení uplynulo začátkem února r. 1968 právě sto let.¹⁾ Ve vymezeném časovém úseku se pokusím podat aspoň letmý pohled do historie prvního českého filologického spolku, s jehož životem byl v uplynulém století spjat život předních představitelů naší vědy v oboru klasické filologie, bohemistiky, slavistiky a srovnávacího jazykozpytu, ať již se podíleli na organizaci činnosti Jednoty jako čelní funkcionáři, či jejich jména najdeme mezi redaktory Listů filologických (LF) nebo mezi přednášejícími.

JČF byla zpočátku spolkem výhradně studentským. Důvodem k jejímu založení byla skutečnost, že se na tehdejší německé universitě nedostávalo českým studujícím filologie dostatečné průpravy v jazyce českém. Čeština byla ze seminárních cvičení vyloučena vůbec a českých přednášek bylo velmi málo. Studenti se rozhodli založit spolek, „jenž si vytknul za účel pěstovati vědu filologickou jazykem českým, a tak odpomoci citelnému nedostatku university naší aspoň částečně“. Ustavující schůzi Jednoty svolal na 8. února 1868 její první starosta Fr. Prusík do místnosti Českého akademického spolku a právní existence spolku byla potvrzena v květnu téhož roku. Podle stanov se mohl stát členem JČF pouze student a mohl jím zůstat nejdéle 3 roky po skončení studií. Důvodem založení spolku určoval i náplň činnosti. V týdenních schůzích, jež byly pro členy povinné, proslovil některý ze studentů přednášku převážně na téma z klasické filologie a po diskusi, která bývala bouřlivá, studenti společně překládali a interpretovali vybrané pasáže z děl řeckých a latinských autorů. První přednášku (O zařízení domů antických) měl v r. 1868 pozdější zemský školní inspektor a jeden z prvních čestných členů JČF Eduard Kastner. Pozdější vynikající český klasický filolog, rovněž čestný člen Jednoty, její trojnásobný starosta a neúnavný organizátor a redaktor I.F. J. Král, přednášel po prvé v Jednotě jako student-začátečník r. 1872 o vývoji řecké komedie, tématu svých příštích universitních čtení. Týdenních schůzí JČF se postupem doby účastnili a ojedinele v nich i přednášeli profesori, jako prof. J. Niederle a Fr. Velišský. Poněvadž byly tyto schůze prakticky náhradou seminárních cvičení, nepřekvapuje nás, čteme-li v zápise z výborové

schůze na počátku studijního roku 1869/70, že „v uplynulém roce byli všichni čeští posluchači filologie členy Jednoty“.

O spolkové záležitosti se staral svědomitě a s nadšením pětičlenný výbor. Ačkoli spolkové jmění bylo minimální — základ jmění totiž tvořil dar 10 zlatých prof. J. Kvíčaly a každý člen přispíval měsíčně nepatrným obolem 10 krejcarů —, byla založena již v následujícím roce knihovna, která měla již za dvě léta přes 200 děl o 329 svazcích. Z iniciativy výboru byl kolektivem členů pořízen překlad Xenofontových Pamětí, který byl s předmluvou A. Truhláře vydán jako první publikace Jednoty, nikoli však v jejím vlastním nákladu. Vydal jej J. Kvíčala v Bibliotheca classicorum řeckých a římských. Na jeho spoluredaktora J. Niederlovi však spočívala všechna práce s vydáním tohoto překladu, poněvadž musel upravovat nejednotné překlady nezkušených a různě schopných překladatelů. O agilnosti nově založeného spolku svědčí i to, že se pokusil se spolkem českých právníků Všehrd hájit práva českých studentů na universitě. Svou peticí adresovanou universitnímu senátu dosáhl r. 1871 zřízení české vědecké zkušební komise pro kandidáty gymnasijského učitelství, ale jeho žádost o znovuožazení stolice řeči a literatury české na filosofické fakultě byla zamítnuta.

Rok 1872 znamená zásadní obrat v životě JČF. Vzhledem k tomu, že bylo třeba zajistit finanční stabilitu spolku, jehož činnost přesáhla původní poslání, došlo k zásadní změně stanov, podle nichž přestává být Jednota spolkem ryze studentským a stává se spolkem vědeckým, v němž se sdružují téměř všichni čeští filologové. Do jeho čela jsou voleni vysokoškolští a středoškolští profesori, kteří byli v prvních letech Jednoty bez jakéhokoli vlivu na správu a činnost spolkovou. Prvním starostou po změně stanov se stal středoškolský profesor V. O. Slavík, jeden z redaktorů prvního čísla LF. V roce 1872 však nedochází jen k změně členské základny, ale i k zřízení pěti kategorií členů. Jednota má od té doby členy čestné, zakládající, přispívající, dopisující a činné. Z těch pak kategorie členů zakládajících a přispívajících zaručuje finanční posílení Jednoty a to jí má v brzké době umožnit splnění 2. bodu stanov, který žádá „vydávání spisů v obor filologie spadajících“ a budování knihovny. Tyto stanovy daly v zásadě Jednotě natrvalo směrnice k její činnosti. I když byly v průběhu spolkové činnosti ještě několikrát měněny, šlo vždy jenom o dodatky nebo přesné vymezení určitých bodů podle toho, jak to vyžadovala daná situace spolku.

Všimněme si tedy činnosti JČF jako spolku vědeckého v průběhu jejího trvání v přednáškové činnosti. I po roce 1872 je přednášková činnost Jednoty zaměřena k speciálním tématům z klasické a bohemistické filologie. Zakrátko však došlo ke stagnaci zájmu o přednášky pro úzkou speciálnost témat. Zájem o ně znovu probouzejí přednáškové cykly z řeckých a římských dějin, z antické filosofie, z řecké a římské metriky apod., na nichž se podílí hlavně J. Král a E. Kastner. Poněvadž v přednáškách Jednoty převažují i nadále témata klasická, utváří se roku 1876 česká sekce, která však vyvíjela svou činnost pouze jediný semestr. V době oživené přednáškové činnosti byla zavedena v roce 1882 funkce pořadatele přednášek, do přednášek pronikají témata z filologie slovanské a moderní i témata z jazykovědy a tato někdy dokonce převažují nad tématy z klasické filologie. Poněvadž se však zanedlouho začal projevovat znovu nezáměr o přednáškovou činnost, dochází Jednota krátce po roce 1900 k závěru, nepořádat přednášky příliš často, ale zato pořádat přednášky vysoké vědecké úrovně, které by mohly vzbudit zájem i u širší veřejnosti. Tímto směrem se nesla další přednášková činnost Jednoty. Mezi přednášejícími najdeme jména téměř všech našich významných filologů uplynulého století.

V rámci změných stanov zahájila Jednota brzy svou záslužnou činnost ediční. Již v roce 1873 začala vydávat vlastní vědecký časopis „Listy filologické a paedagogické“ za redakce prof. J. Kvíčaly, J. Niederla, J. Gebauera a V. O. Slavíka. Návrh vydávat vlastní časopis byl podán ve výboru ještě tehdy, kdy byla Jednota spolkem studentským, nebylo jej však možno realizovat pro nedostatek finančních prostředků. Hlavním iniciátorem příprav k vydávání časopisu byl tehdejší jednatel J. Král. Výbor založil časopisný fond, který v poměrně krátké době umožnil — díky darům nejrůznějších institucí i jednotlivců — vydávání časopisu. Vědecký význam a účel Listů vytkl J. Gebauer v úvodním článku prvního čísla, věnovaném památce Jungmannově: „Časopis, jehož první ukázka tuto na světlo vychází, filologii jest věnován. Napřed a ze zásady není z něho žádné pole filologické vyloučeno, ale filologie klassická a slovanská obzvláště v něm se pěstovati má, ona pro svou důležitost kulturní, tato pak za tou příčinou, že náš jazyk český jest jazykem slovanským.“

Vlastním časopisem, o němž se L. Geitler, profesor slavistiky na záhřebské universitě, vyjádřil, že je „jediným odborným listem, který toho jména ve všech literaturách slovanských zasluhuje“.

a který byl u nás s největším uznáním přijat nejen v kruzích odborných, ale i širší veřejností, oslavila Jednota pět let svého trvání a zavázala příští generace k důstojnému následování. A tyto ji neklamaly. Se stejnou houževnatostí a s pocitem odpovědnosti k vědecké pravdě a mnohdy bez ohledu na osobní riziko nezištně pokračovaly v jejím odkazu největší osobnosti našeho vědeckého života a v prvním padesátiletí jejího trvání převedly Jednotu i Listy filologické úskalím rukopisných bojů v letech osmdesátých i dobou první světové války a v druhém — nedokončeném — padesátiletí těžkou dobou protektorátu v letech 1939 až 1945. Jmenujme zde aspoň jména prof. J. Niederla, J. Gebauera, J. Krále, R. Nováka, H. Vysokého, Fr. Pastrnka, Fr. Groha, J. Vlčka, O. Hujera, J. Jakubce, O. Jirániho, M. Hýska, V. Machka a posledního starostu a čestného člena JČF B. Rybu. Z brněnské pobočky pak vzpomeňme jmen V. Groha, Fr. Novotného a Ferd. Stiebitze.

Těmto svým zasloužilým členům projevovala Jednota vděčnost a uznání za jejich práci tím, že jim udělovala čestné členství, vzpomínala jejich životních jubilejí slavnostními večery a publikacemi sborníků, do nichž svými původními vědeckými pracemi přispívali nejbližší spolupracovníci a žáci jubilantovi. Pro trvalou paměť všem příštím generacím pořídila pamětní desky na rodné domy svých prvních zasloužilých funkcionářů, prof. J. Niederla, J. Gebauera a J. Krále.

Vydáváním LF zahájila Jednota vlastní publikační činnost, ve které se z počátku zaměřila na vydávání hodnotných středoškolských učebnic latiny a řečtiny z toho důvodu, aby byly českým žákům v českých školách dávány hodnotné učebnice a nikoli špatné české překlady učebnic cizích. První publikací byla „Cvičebná kniha ku překládání z jazyka českého na jazyk latinský pro VII. a VIII. třídu gymnasií“ prof. J. Rissa v roce 1878. Připomeňme, že téhož roku byl ještě vydán zvláštní otisk Gebauerova článku z LF (IV) „Legendový příběh sv. Doroty v literatuře české a staročeská píseň ku sv. Dorotě“. Po Rissově učebnici následovaly učebnice další a od roku 1885 začínají kromě učebnic vycházet v samostatné řadě Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum texty řeckých a římských klasiků pro školní potřebu. První publikací v této řadě byla Králova edice Sofoklova Aianta s poznámkami. Vydáváním učebnic si Jednota zajistila dostatečnou finanční rezervu, aby mohla začít s vydáváním českých vědeckých příruček, pro něž autoři těžko nacházeli pochopení u jiných

nakladatelů. Tak vydala roku 1890 první díl Královy Řecké rhytmiky a metriky jako první českou vědeckou příručku z oboru klasické filologie, roku 1897 první díl Vlčkových Dějin české literatury — stěžejní dílo svého oboru — a po nich následovaly další, stejně hodnotné. Publikační činnost JČF v padesátém roce jejího trvání (1918) dostatečně ilustruje 89 titulů vydaných knih. Po roce 1918 byly požadavky na publikační činnost Jednoty ještě náročnější vzhledem k tomu, že se rozšířil počet českých středních škol v historických zemích a že bylo třeba zásobit učebnicemi i střední školy na Slovensku. Tehdejší ministerstvo školství a národní osvěty mělo plné pochopení pro potřebu škol a poskytovalo Jednotě poměrně vysoké subvence na tuto její publikační činnost. JČF naproti tomu projevovala svůj vřelý vztah k žákům tím, že po řadu let dávala každoročně darem učebnice do knihoven chudých žáků při gymnasiích v hodnotě mnoha desítek tisíc Kč. Ve vydávání učebnic a školních i vědeckých příruček z oboru klasických studií, bohemistiky a slavistiky pokračovala Jednota až do roku 1950. Svými publikacemi si získávala vysoká uznání nejen doma, např. na Zemské jubilejní výstavě roku 1891 se jí dostalo nejvyššího ocenění — diplomu s právem ražení zlaté medaile a bronzové výstavní plakety, ale i za hranicemi, např. v roce 1904 na výstavě učebnic v Athénách a v roce 1934 v Toruni.

Stanovy JČF jako vědeckého spolku ukládaly dále výboru a členům péči o knihovnu, která byla založena — jak již bylo řečeno — hned v prvním roce trvání Jednoty. V roce 1873 byla provedena revize knihovny a knižní fond byl roztržěn podle oborů do čtyř oddílů (A - edice řeckých a latinských klasiků, B - pomocná literatura z oboru klasické filologie, C - slavistika, D - varia, tj. díla z filologie germánské, románské a jazykozpytu). V roce 1886 byly zřízeny ještě dva samostatné oddíly další (E - časopisy, F - programy gymnasií a disertace). Toto roztržení knihovny JČF trvá dodnes. Hned od prvních let byla knihovně věnována zvláštní pozornost a prozíravá péče ve výběru knih, takže je jednou z nejhodnotnějších knihoven vědeckých ústavů. Vzhledem k tomu, že Jednota začala hned po založení LF s tuzemskou i zahraniční výměnou časopisů, má její knihovna úplné řady mnoha zahraničních publikací, jimiž se může pochlubit jen málokterá knihovna. Nemalou zásluhu na vzácných fondech knihovny mají knihovna mnoha jejích členů, které byly Jednotě odkázány, jako knihovna prof. R. Nováka, J. Krále, J. Niederla, O. Jirániho a min. rady K. Hrdiny, dlouholetého a obětavého pokladníka Jednoty.

Proto, že byla knihovna JČF svými knižními fondy cenným doplňkem seminárních knihoven na filosofické fakultě Karlovy university, byla v roce 1929 přestěhována z Klementina do nové budovy filosofické fakulty na Smetanově náměstí, kam se od té doby přenesla i veškerá agenda Jednoty. Po 17. listopadu 1939 našla nedůstojný útulek v garážích komisionáře Jednoty – v Jednotě českých matematiků a fyziků, odkud byla po válce přestěhována do malých místností v Klementinu, které se podařilo posledním starostovi Jednoty získat jen s velkým úsilím. Jen opravdovému pracovnímu idealismu funkcionářů prvního poválečného výboru vděčí knihovna za své uchování, uspořádání a znovuzískání svých knižních fondů, které se po roce 1945 postupně nacházely v klasickém semináři německé filosofické fakulty, v knihovně Veltuského zámku a v Universitní knihovně v Praze, kam se dostaly z filosofické fakulty po uzavření českých vysokých škol.

Při pohledu na činnost JČF v její druhé padesátce je třeba se zmínit aspoň stručně o zřízení brněnské pobočky, o podílu Jednoty na přípravě II. Sjezdu slovanských klasických filologů v Praze a konečně o jejím nekompromisním postoji ke školským reformám.

Již od roku 1922 projednával výbor Jednoty založení pobočky v Brně. Přípravných prací se účastnil hlavně prof. Fr. Novotný. Na ustavující schůzi 29. ledna 1925 byl zvolen první výbor po úvodní přednášce dr. J. Horáka o významu prof. Vatroslava Jagiće, jednoho z prvních čestných členů JČF. Starostenství se ujal prof. Stan. Souček, jednatelem se stal na dlouhou řadu let dr. A. Gregor, zapisovatelem tehdejší posluchač filosofie L. Svoboda a správcem knihovny a skladu rovněž studující filosofie J. Heidenreich (Dolanský). Brněnská pobočka si brzy zřídila knihovnu, zpočátku převážně z duplikátů knihovny pražského ústředí, z darovaných publikací České akademie věd a umění a filosofické fakulty Masarykovy university v Brně i z darů jednotlivců. Mezi těmi je třeba opět jmenovat min. radu K. Hrdinu. Činnost pobočky se zaměřila na přednáškovou činnost vysoké vědecké úrovně, kde upoutávaly hlavně přednášky prof. Fr. Novotného, Ferd. Stiebitze a K. Svobody. Při brněnských pobočce vznikl hned v roce 1926 velmi aktivní kroužek brněnských romanistů (prvním starostou se stal A. Dokoupil) a v roce 1935 Kroužek brněnských slavistů, řízený prof. M. Šanderou, který však svou činnost po roce přerušil. Brněnská pobočka pracovala nerušeně až do roku 1956, kdežto pražské ústředí přerušilo svou činnost začátkem roku 1953.

Výbor Jednoty se velmi aktivně podílel na přípravě II. Sjezdu klasických filologů slovanských, uspořádaném roku 1931 v Praze, i na úspěchu sjezdu samého, jehož účelem bylo „jednak objasnit tradici antické kultury u národů slovanských a podat ukázky výsledků samostatné vědecké práce ve všech oborech vědy o starověku u těchto národů, jednak pojednat o stavu a metodách vyučování předmetům humanistickým na školách středních a vysokých v zemích slovanských“. Všechny sjezdové materiály vydala Jednota v samostatném sborníku.

Konečně zbývá zmínit se ještě o postoji JČF aspoň k nejzávažnějším školským reformám. Již v roce 1919 byla zřízena v Jednotě šestičlenná komise, jejímž předsedou byl zemský školní inspektor J. Brant, která na základě diskuse i písemného vyjádření členů JČF podala své připomínky k návrhu osnov a výuky klasickým jazykům v nově připravovaném školském zákoně. V roce 1922 – 23 vypracoval prof. O. Hujer a J. Horák na základě diskuse slavistů Memorandum o vyučování slovanským jazykům na středních školách. Nejzávažnější stanovisko však projevila JČF k navrhovanému zákonu o jednotné škole v roce 1947. Na základě několika debatních večerů počátkem roku 1947 vypracovala zvláštní komise Memorandum, v němž nový školský zákon odmítala, ale upozornila na nebezpečí, které hrozilo našemu školství navrhovaným zákonem a podala konstruktivní návrhy, jak by bylo možno v rámci navrhovaného zákona zachovat úroveň našeho školství. Uvedla i závažné důvody na obranu klasických jazyků. Je při nejmenším politováníhodné, že ke škodě celého našeho kulturního života k tomuto Memorandu kompetentní činitelé nepřihlédli.

Pokusila jsem se podat vskutku jen stručný nástin obsáhlé a záslužné činnosti JČF, o níž prof. A. Novák před padesáti lety napsal, „že si může být jista, že v duchovním pantheonu vědy jí vždy zůstane vyhrazeno čestné místo“.

Činnost této společnosti byla uzavřena výborovou schůzí 6. 1. 1953, na níž starosta oznámil, že činnost JČF bude v nejbližší době přerušena a stručně nastínil další osud Jednoty i Listů filologických. Oficiálně byla pak činnost JČF zastavena v březnu 1954, kdežto redakce LF přešla již roku předcházejícího do KRŘL.

Na základě nového zákona o právu spolčovacím v letech padesátých došlo i k reorganizaci vědeckých společností. Vědecké společnosti byly zřizovány při pracovištích ČSAV a podle svého zaměření přidruženy k příslušným sekcím Akademie. Z toho dů-

vodu byl na půdě KRŘL ustaven začátkem roku 1954 pětičlenný přípravný výbor k založení nové, dobrovolné vědecké společnosti — Jednoty klasických filologů (JKF), přidružené k sekci jazyka a literatury (VIII. sekci) ČSAV. Předsedou výboru se stal ředitel A. Wolf, tajemníkem st. docent L. Varcl. Přípravný výbor se postaral o registraci spolku, zajištění členské základny i financí u ČSAV, vypracoval organizační řád společnosti a vešel ve styk se členy posledního výboru JČF, dlouholetými funkcionáři Jednoty, univ. prof. K. Ohnesorgem a doc. Z. Vysokým, kteří na pokyn ČSAV činnost JČF zastavili, aby mohla být provedena reorganizace JČF ve společnost novou. Ještě během roku 1954 byl přípravnému výboru JKF předán i veškerý majetek JČF. Po právním schválení nové společnosti a jejího organizačního řádu se konala 12. ledna 1956 ustavující schůze reorganizované společnosti. Jejími členy jsou kromě klasických filologů z řad pracovníků vědeckých ústavů Akademie a vysokoškolských a středoškolských profesorů i pracovníci oborů klasické filologie blíže příbuzných. Prvním předsedou se stal univ. prof. K. Svoboda, jehož osoba byla zárukou, že se nově vzniklá společnost, která se stala právní dědičkou JČF, stane i za změněných poměrů dědičkou jejích tradic.

Svou přednáškovou činnost zahájila JKF již v prvním pololetí roku 1955 — tedy ještě před ustavující schůzí. Pravidelnými hodnotnými přednáškami z oboru věd o antickém starověku tak navázala na tradici přednáškové činnosti společnosti předchozí a důsledně v ní pokračuje. Tuto činnost pak rozšířila o speciální přednášky vysoké vědecké úrovně z medievalistiky v nejširším slova smyslu, které jsou hlavní náplní činnosti odborné skupiny pro studium středověku, ustavené v rámci JKF v roce 1960.

Z majetku JČF byla uchována ve své celistvosti knihovna i sklad publikací. Obojí bylo přestěhováno z Klementina do místností, které poskytla ČSAV. Je škoda, že jsou tyto místnosti na dvou různých místech. Ještě přípravnému výboru JKF se podařilo úspěšně obhájit nedílnost knihovny proti rozhodnutí VIII. sekce ČSAV knihovnu rozdělit a její jednotlivé části podle oborů deponovat v KRŘL, Ústavu pro jazyk český a Základní knihovně ČSAV. Knihovna je soustavně doplňována a k dnešnímu dni má přes 20 tisíc svazků. Pro značný počet unikátních děl a úplné řady domácích i zahraničních časopisů jak z oboru věd o antickém starověku, medievalistiky a humanismu, tak bohemistiky, slavistiky a srovnávacího jazykozpytu plní funkci doplňkové knihovny KRŘL, koná platné služby i jiným vědeckým ústavům a je plně

*Postupovali filologie ozna.
majé, že budou obhájati
s. unosa 1868 kromědu sa
příčinou uzavření spolku
klasických filologů v mst.
nedostali ak. člen. spolku.*

Číslo 496 P. V.

*Bere se k vědomosti
biv. nat. policejní ředitelství
v Praze dne 6. února 1958*

Svoboda

Povolení policejního ředitelství konat ustavující schůzi JČF

(Arch. JČF 4/1)

Stanovy

5

jednoty českých filologů

1. Účel a působnost spolku

§ 1.

Účelem spolku jest, podporovat' vešly lidem po ústřední a stranitý filologicki vědě a působiti zejména na její rozvoj.

§ 2.

1. Účastníci spolku jsou: a) členové a) předseda a) zpravodaj a) členové spolku b) ústřední výbor.

B. Účel

§ 3.

Kdož stane a bytí přičal zpravidla, jest po schůzce na návrhu jeho dává se mu právo, aby byl členem spolku. Někdo však nemá práva, aby byl členem spolku, a to jest: a) kdož není přičal zpravidla, b) kdož není členem spolku, c) kdož není členem spolku.

§ 4.

Kdož má právo, a) účastnit se předsedání, zpravodajství a spřádání žalob, b) účastnit se schůzí spolku, c) účastnit se schůzí spolku, d) účastnit se schůzí spolku.

§ 5.

Kdož má právo, a) účastnit se předsedání, zpravodajství a spřádání žalob, b) účastnit se schůzí spolku, c) účastnit se schůzí spolku, d) účastnit se schůzí spolku.

Ukázka prvních stanov JČF (Arch. JČF 4/II)

čl.

E. Účel spolku

§ 15.

Účelem spolku jest, podporovat' vešly lidem po ústřední a stranitý filologicki vědě a působiti zejména na její rozvoj.

§ 16.

Účastníci spolku jsou: a) členové a) předseda a) zpravodaj a) členové spolku b) ústřední výbor.

§ 17.

Kdož stane a bytí přičal zpravidla, jest po schůzce na návrhu jeho dává se mu právo, aby byl členem spolku. Někdo však nemá práva, aby byl členem spolku, a to jest: a) kdož není přičal zpravidla, b) kdož není členem spolku, c) kdož není členem spolku.

§ 18.

Kdož má právo, a) účastnit se předsedání, zpravodajství a spřádání žalob, b) účastnit se schůzí spolku, c) účastnit se schůzí spolku, d) účastnit se schůzí spolku.

§ 19.

Kdož má právo, a) účastnit se předsedání, zpravodajství a spřádání žalob, b) účastnit se schůzí spolku, c) účastnit se schůzí spolku, d) účastnit se schůzí spolku.

V Praze dne 9. března 1868.

Číslo 2833, 2834, 2835

Pro spolek, jenž později se změnil na ústřední filologický spolek, se stanovily tyto podmínky § 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

V Praze dne 21. května 1868

Každý člen spolku

Recepce

2833

J. H. Růžička
pod. fil.
Jan H. Růžička
pod. fil.
J. H. Růžička
pod. fil.
Karel Růžička
pod. fil.
J. H. Růžička
pod. fil.

Ukázka prvních stanov JČF (Arch. JČF 4/II)

Kollárová: 18. květen

... Jednotu českých filologů, spolek to, jenž vyhlásil
 se za svůj předevší úkol filologické práce
 vyzývá a tak odpoví: vzhledem k tomu, že
 vinností máti nejen občany, kteří si
 všíhají své práce, ale i občany, kteří
 této věci vstoupili, protož přichází
 k tomu, že jednotu, tak, zejména, a které nebudou
 přiblížit, ani jednotu, ale, v tom, jenž, nebudou
 by vstoupili, mezi, nás, a vzhledem k tomu
 vzhledem k tomu, že, zejména, a zejména, a
 při, této, tak, vzhledem, a, vzhledem, a
 k této práci, a, tak, vzhledem, a, vzhledem, a
 zejména, vzhledem, a, zejména, a, zejména, a
 vzhledem, a, zejména, a, zejména, a, zejména, a
 v m. o, a, k, vzhledem, a, vzhledem, a, vzhledem, a
 k tomu, že, vzhledem, a, vzhledem, a, vzhledem, a

Na zdar!

Pravěk: J. Kollárová
 18. květen 1886

T. G. Masaryk

Výzva k novým posluchačům filologie z r. 1869
 (Arch. JCF 2/1)

Presenční listina z r. 1886 s podpisem presidenta T. G. Masaryka

Presenční listina z r. 1886 s podpisem presidenta T. G. Masaryka

1	Jan Grm	34	Jan Grm	67	Jan Grm
2	J. Grm	35	Jan Grm	68	Jan Grm
3	Jan Grm	36	Jan Grm	69	Jan Grm
4	V. Grm	37	Jan Grm	70	Jan Grm
5	P. Grm	38	Jan Grm	71	Jan Grm
6	M. Grm	39	Jan Grm	72	Jan Grm
7	J. Grm	40	Jan Grm	73	Jan Grm
8	T. Grm	41	Jan Grm	74	Jan Grm
9	K. Grm	42	Jan Grm	75	Jan Grm
10	alors T. Grm	43	Jan Grm	76	Jan Grm
11	Jan Grm	44	Jan Grm	77	Jan Grm
12	J. Grm	45	Jan Grm	78	Jan Grm
13	J. Grm	46	Jan Grm	79	Jan Grm
14	J. Grm	47	Jan Grm	80	Jan Grm
15	K. Grm	48	Jan Grm	81	Jan Grm
16	J. Grm	49	Jan Grm	82	Jan Grm
17	J. Grm	50	Jan Grm	83	Jan Grm
18	J. Grm	51	Jan Grm	84	Jan Grm
19	J. Grm	52	Jan Grm	85	Jan Grm
20	J. Grm	53	Jan Grm	86	Jan Grm
21	J. Grm	54	Jan Grm	87	Jan Grm
22	J. Grm	55	Jan Grm	88	Jan Grm
23	J. Grm	56	Jan Grm	89	Jan Grm
24	J. Grm	57	Jan Grm	90	Jan Grm

Bratislava dňa 20. marca 1878

Najmilosrdnejšiemu pánu
 redaktori časopisu JČF, s. r. l.
 v Bratislave, na ktorú som sa obrátiť.
 Keďže som sa rozhodol pre vydávanie
 časopisu o prírodovedných vedách,
 ktorý sa bude zaoberať predovšetkým
 prírodnými vedami, ktoré sú najviac
 potrebné v našich krajinách, a ktoré
 majú veľký význam pre náš národ.
 Časopis bude vychádzať raz za dva
 týždne a bude obsahovať články
 o prírodných vedách, o zoológii,
 o botanike, o mineralógii, o geológii,
 o fyzike, o chemii a o astronómii.
 Časopis bude vychádzať v slovenskom
 jazyku a bude obsahovať články
 o prírodných vedách, ktoré sú
 najviac potrebné v našich krajinách.
 Časopis bude vychádzať raz za dva
 týždne a bude obsahovať články
 o prírodných vedách, o zoológii,
 o botanike, o mineralógii, o geológii,
 o fyzike, o chemii a o astronómii.
 Časopis bude vychádzať v slovenskom
 jazyku a bude obsahovať články
 o prírodných vedách, ktoré sú
 najviac potrebné v našich krajinách.

Návrh na vydávání časopisu JČF
 (Arch. JČF 2/III)

Najmilosrdnejšiemu pánu
 redaktori časopisu JČF, s. r. l.
 v Bratislave, na ktorú som sa obrátiť.
 Keďže som sa rozhodol pre vydávanie
 časopisu o prírodovedných vedách,
 ktorý sa bude zaoberať predovšetkým
 prírodnými vedami, ktoré sú najviac
 potrebné v našich krajinách, a ktoré
 majú veľký význam pre náš národ.
 Časopis bude vychádzať raz za dva
 týždne a bude obsahovať články
 o prírodných vedách, o zoológii,
 o botanike, o mineralógii, o geológii,
 o fyzike, o chemii a o astronómii.
 Časopis bude vychádzať v slovenskom
 jazyku a bude obsahovať články
 o prírodných vedách, ktoré sú
 najviac potrebné v našich krajinách.

Bratislava, dňa 20. marca 1878
 S. H. Müller
 (svojím pánom)

Kancelária
 J. Č. F.

Návrh na vydávání časopisu JČF
 (Arch. JČF 2/III)

Prezidentská p. prof. Dr. Král

„Nové objevených zlomoch Aristotelových“

Číslo 11 března 1899.

o p. prof. Dr. Král: Dognomijní publikace i epigraphie

1. <u>L. Loh</u>	32.	<u>Prof. Dr. Král</u>
2. <u>Dr. Pastorek</u>	33.	<u>Prof. Dr. Král</u>
3. <u>Dr. Bělka</u>	34.	<u>Dr. Bělka</u>
4. <u>Dr. Toman</u>	35.	<u>Dr. Toman</u>
5. <u>Dr. Kříž</u>	36.	<u>Kříž</u>
6. <u>Dr. Štrob</u>	37.	<u>Štrob</u>
7. <u>Dr. Štrob</u>	38.	<u>Dr. Štrob</u>
8. <u>Dr. Štrob</u>	39.	<u>Dr. Štrob</u>
9. <u>Dr. Štrob</u>	40.	<u>Dr. Štrob</u>
10. <u>Dr. Štrob</u>	41.	<u>Dr. Štrob</u>
11. <u>Dr. Štrob</u>	42.	<u>Dr. Štrob</u>
12. <u>Dr. Štrob</u>	43.	<u>Dr. Štrob</u>
13. <u>Dr. Štrob</u>	44.	<u>Dr. Štrob</u>
14. <u>Dr. Štrob</u>	45.	<u>Dr. Štrob</u>
15. <u>Dr. Štrob</u>	46.	<u>Dr. Štrob</u>
16. <u>Dr. Štrob</u>	47.	<u>Dr. Štrob</u>
17. <u>Dr. Štrob</u>	48.	<u>Dr. Štrob</u>
18. <u>Dr. Štrob</u>	49.	<u>Dr. Štrob</u>
19. <u>Dr. Štrob</u>	50.	<u>Dr. Štrob</u>
20. <u>Dr. Štrob</u>	51.	<u>Dr. Štrob</u>
21. <u>Dr. Štrob</u>		
22. <u>Dr. Štrob</u>		
23. <u>Dr. Štrob</u>		
24. <u>Dr. Štrob</u>		
25. <u>Dr. Štrob</u>		
26. <u>Dr. Štrob</u>		
27. <u>Dr. Štrob</u>		
28. <u>Dr. Štrob</u>		
29. <u>Dr. Štrob</u>		
30. <u>Dr. Štrob</u>		
31. <u>Dr. Štrob</u>		
32. <u>Dr. Štrob</u>		
33. <u>Dr. Štrob</u>		
34. <u>Dr. Štrob</u>		
35. <u>Dr. Štrob</u>		
36. <u>Dr. Štrob</u>		
37. <u>Dr. Štrob</u>		
38. <u>Dr. Štrob</u>		
39. <u>Dr. Štrob</u>		
40. <u>Dr. Štrob</u>		
41. <u>Dr. Štrob</u>		
42. <u>Dr. Štrob</u>		
43. <u>Dr. Štrob</u>		
44. <u>Dr. Štrob</u>		
45. <u>Dr. Štrob</u>		
46. <u>Dr. Štrob</u>		
47. <u>Dr. Štrob</u>		
48. <u>Dr. Štrob</u>		
49. <u>Dr. Štrob</u>		
50. <u>Dr. Štrob</u>		
51. <u>Dr. Štrob</u>		

Presenční listina z r. 1899

(Arch. JČF 32)

JEDNOTA ČESKÝCH FILOLOGŮ

Praha V, Smetanovo nám. 2.

Tel. 608-98.

V Praze 20. března 1947.

Memorandum k návrhu Školského zákona.

K návrhu osnovy Školského zákona zaujala Jednota českých filologů toto stanovisko, které bylo jednomyslně schváleno na členských schůzích v Praze a v Brně ve dnech 15. a 18. března 1947:

Jednota českých filologů s obecného hlediska neodmítá myšlenku jednotné školské soustavy, porévadž v jejím správném pochopení a rozvázném provádění spatřuje záruku rozvoje demokratického školství a kulturního pokroku širokých vrstev národa, jakož i jedno z významných pojitek pro upevnění vnitřní jednoty státu československého. Rozumí ovšem jednotnou školskou soustavou takovou soustavu, která poskytne každému dítěti bez ohledu na jeho sociální původ stejnou příležitost ke vzdělání, odpovídajícímu jeho individualním schopnostem a zabezpečujícímu jeho nejpříznivější duchovní vzrůst. Má-li reorganizace školství přinést skutečný prospěch národním celkům, nesmí v žádném směru znamenati újmu v dosažené vyspělé úrovni československého školství a nesmí nedbati mnohotvárnosti vychovávaného žactva, jak byla prokázána biologickou skutečností a diferencijní psychologií.

Z memoranda k návrhu zákona o jednotné škole

(Arch. JČF 64)

d) Důvody ve prospěch **latiny** již na škole druhého stupně a pro uchování **řečtiny** na některých větvích školy třetího stupně jsou, jak jest obecně známo, významu jednak

aa) **formálně vzdělávacího: základy logického myšlení vůbec, vytříbení smyslu pro výrazovou přesnost, prohloubení znalosti mateřského jazyka účelným srovnáváním jednotlivých zjevů jazykových a zjemnění citu pro stilistickou obratnost,**

bb) **jednak obecně kulturního a obecně vzdělávacího: všestranné pramenné poznání kultury řeckořímské jako základu vzdělanosti evropské, bezprostřední studium vrcholných literárních památek antického písemnictví, umožnění studia mnohých vědeckých oborů, pochopení konstruktivních základů mezinárodní vědecké i odborné terminologie. Pokud jde o řečtinu, je velmi naléhavým požadavkem, aby Češi a Slováci nebyli předem vylučováni z účasti na studiih byzantskoslovanských, kterým náleží budoucnost, právě ve chvíli, kdy bychom mohli na sebe strhnouti vůdčí postavení.**

k dispozici všem členům JKF a velmi často i širší veřejnosti.

Od roku 1959 vydává JKF Zprávy Jednoty klasických filologů (ZJKF), časopis vědecko-popularizačního charakteru, v němž jsou publikovány výsledky vědeckého bádání ve vědách o antickém starověku, medievalistice, humanismu a nové řečtině a recenze původních děl a překladů ze všech jmenovaných vědních oborů. Zvláštní pozornost je věnována učebnicím, vyučování latině a starověkým dějinám a jejich metodice. Odpovědným redaktorem ZJKF je od prvního ročníku prof. L. Varcl. Snad je na místě podotknout, že ani práce redaktora ani příspěvky nejsou honorovány a že ZJKF mohou být publikovány jen díky dotaci ČSAV.

Od roku 1960 pracuje bibliografická komise na bibliografii řeckých a latinských studií v ČSSR, kterou od roku 1962 každým rokem publikuje. Původně byla publikována jako zvláštní číslo ZJKF, od roku 1966 ji vydává bibliografické středisko Státní knihovny ČSSR. Mimoto byla zpracována a roku 1966 publikována bibliografie za léta 1951–1960, která vyplnila mezeru mezi bibliografiemi K. Svobody (1775–1950) a první bibliografií vydanou JKF za rok 1961.

V tradici nejstarší doby JČF pracuje školská skupina JKF. Spolupracuje s oddělením pro metodiku vyučování cizím jazykům ve VÚP a s Kabinetem cizích jazyků při Ústavu pro další vzdělání učitelů v Praze. V roce 1960 byla v rámci této spolupráce uspořádána metodická konference o vyučování latině za účasti středoškolských a vysokoškolských profesorů z celé ČSR. Ve spolupráci s žáky a profesory některých pražských SVVŠ bylo uspořádáno v letech 1959–1961 i několik recitačních večerů z děl řeckých a římských klasiků.

I brněnská pobočka JKF pokračuje v tradici společnosti předchozí. Její činnost je zaměřena na pořádání přednášek z oboru klasických studií v nejširším slova smyslu a na doplňování knihovny. Velmi plodná je i její spolupráce s brněnskými SVVŠ.

Snad je na místě ještě dodat, že JKF se záhy po svém založení stala členem mezinárodního sdružení pro klasická studia (Fédération Internationale des Associations d'Études Classiques) se sídlem v Paříži.

Závěrem je nutno zdůraznit, že JKF nemá žádných finančních prostředků kromě členských příspěvků. Téměř veškerá její činnost je dotována ČSAV, které dnes patří díky výboru JKF za pochopení, s nímž se setkává u kompetentních činitelů Akademie, neboť jen proto může JKF plnit povinnosti, které na sebe v roce 1956 vzala

Z konference k 100. výročí JČF
(Arch. JKF 10)

jako pokračovatelka JČF. Ve své dosavadní práci je výbor JKF rozhodnut pokračovat za všech okolností a v jakýchkoli podmínkách i nadále, jsa si vědom, že i činnost dnešní společnosti bude hodnocena soudem dějin. A o to, aby její činnost nebyla jednou odsouzena, se bude výbor JKF ze všech sil poctivě snažit. Je tím povinen tradicím JČF, jejíž záslužné činnosti v našem vědeckém a kulturním životě dnes vděčně a s obdivem vzpomínáme.

A. Fialová

POZNÁMKA.

¹⁾ K zpracování přednášky bylo použito materiálů z archivu JČF. Část o činnosti JKF byla na konferenci přednesena v podstatně zkráceném znění. — Roku 1893 vydala Jednota českých filologů Zprávu na oslavu pětadvaceti-letého jubilea, v roce 1918 Památník na oslavu padesátiletého trvání Jednoty českých filologů.

OTAKAR FISCHER

JUPITER

Komedie o jednom dějství

O s o b y :

Jupiter
Juno, jeho žena
Merkur
Iris, Junonina důvěrnice
Amfitryon
Alkména
Sosias
Kleanthis

Děje se na Olympu a v Thébách

Scéna I.

Nádherná síň, kovově zrcadlicí stěny. Jupiter na křesle ze zlata a slonoviny milostivě kyne vznešené návštěvě, která odchází s mnoha úklony. Merkur v obřadném postoji.

JUPITER

Kdo ještě dál je hlášen, Merkurie?

MERKUR (nahlédne do předsíně a vrátí se)

Již nikdo, milosti, tam nečeká.

JUPITER

Ach, to je život, jaký se tu žije!
Jen bůh a zár, a nikde člověka!

MERKUR

Tvá milost není dobré míry, zdá se?
Což na Olympu vypuk' nový spor?
Či smrtelníků rod se rouhal zase?
Je nepořádek v Hádu? v tanci Hór?

(důrazně a důvěrně)

Snad bohyně zas žárlí . . . ?

JUPITER

Milý synu!

Chtěl bych žít bez bohů a bez bohů.
Zde na to zlato, na tu slonovinu
se ani podívat už nemohu.

MERKUR (pateticky)

Jsi otec náš! Jsi bohů král i lidí!
V tvé ruce žezlo. Tobě patří svět.
A mrak i světlo, zášť i lásku řídí
tvůj bleskovlášný, věčně žhoucí hled!

JUPITER (vyskočí)

Vždyť také já jsem živý tvor
a také já mám srdce ve své hrudi!
A nevyházet z metafor
i Olympana časem znudí!
Jsi věčný. Věčná. Věčné. Věky věků
to věčně slyším skloňovat.
Ó národe mých milovaných Řeků!
Ty nejsi věčný: proto tě mám rád.

(mechanicky)

Neb nám se vleče čas. Den každý nový
dni včerejšímu tak je podoben —

MERKUR (s úsměvem)

— jak Amfitryon Amfitryonovi?

JUPITER (úmyslně přeslechne)

A noc je stejně zářivá jak den.
Vždyť já bych spokojil se s málem
a s někým z vás bych vyměnil svou moc . . .

MERKUR

— však nejráděj' bys thébským byl zas králem?

JUPITER

Bud' o tom ticho!

MERKUR

— na jedinou noc!

JUPITER

Ty na svých cestách dotýkáš se země,
zříš neustále nové zábavy —

MERKUR

Aj, přece myslíš na to lidské plémě,
smím-li se ptát: na které pohlaví?

JUPITER

Zas vidět zem a lidskou cítit jsoucnost,
(blouznivě)

mít zmatený a zranitelný cit,
po lidsku soužit se a vševědoucnost,
jež mne tak nudí, odložit . . .

MERKUR

Nu zkrátka, Joviši, jsi zamilován.
Nač tolik oklik. Proč to zapíráš?

JUPITER

Zde v Olympu jsem jako v pouta vkován,
žít na zemi, toť pravý Olymp náš.

MERKUR

Chceš vědět, proč tak horlíš proti nebi
a co tvá láska k lidem znamená?
Ty mluvíš o zemi a myslíš: Théby.
Když řekneš člověk, myslíš: Alkména.

JUPITER (s povzdechem)

Nuž, posle nebes, uhodl jsi. Ano.
Jsi bystrozraký. Nač to zapírat.
Já — bohům podsvětí buď žalováno —,
já, Merkure, já mám ji rád.
Ty její polibky! a nářek sladký!
a pozdrav! úsměvy!

MERKUR (paroduje)

A kolena!

JUPITER

To lidské žvatlání! ty lidské zmatky!

MERKUR (varovně)

Ta dlouhá noc!

JUPITER

A vůbec: proměna!

V ní je má rozkoš, v ní můj živel pravý.
Má podstata je změna, pohyb, vzruch —

MERKUR (varovně)

Leč navrátiv se do nebeské slávy,
tys byl, ó bože, (ukáže) velmi malý bůh.
Jak se tu hádkou ozývaly stěny,
jak rozléhal se nářek — vzdechy.

JUPITER

Ba, nenalézat u žárlivé ženy
ní pochopení ani útěchy —

MERKUR
(soucitně)

Ty nechápaný muži. A teď hlídán
je každý krok tvou ženou bez citu.
Své touze palčivé jsi v pospas vydán,
zde v nebi, v nuceném tom pobytu.

JUPITER

Já nechápu svou Juno. Chápeš ty ji?
Být žárlivým, toť neřest neřestí.
Já vím, jak ženy našich bohů žijí,
a moh' bych také leccos uvéstí —

MERKUR

Nu, s Alkménou to trochu více bylo
než pouhé řeči. Dovol, vzpomínám,
kdy se to v Thébách vlastně přihodilo?
Já všechno v hlavě popleteno mám
tou spoustou úřadů svých . . . Kdyby tady,
jak dole, zaveden byl lidský čas,
já hádám, od tvé poslední že zrady
tři týdny uplynuly as.
Tak dlouho vězněn jsi —

JUPITER

A slov už dosti.

Jsem odhodlán. My vrátíme se k ní.

MERKUR

My? Odpusť. Mou to není povinností.
To po jiném se poslu ohlédni.
Tvá výprava mne příliš málo láká.
Mně nelze — člověk řek' by: bohužel —,
mně žel už nelze hrát si na hlupáka.
Sosias nadobro mne omrzel.
Zas opilce mám napodobit,
žvást poslouchat a cítit pot?
Ne, děkuji. Náš thébský pobyt
je z nejtrapnějších episod.

JUPITER

Slyš, Merkure, a měj se na pozoru:
Tvůj tón si zakazuji důvěrný.
Či jsi se nakazil od mých tvorů?

MERKUR

Můj respekt ke králi je nezměrný,
však jestli moje slovo něco váží,
já, milosti, tě prosím: nejdí tam;
věř, opakovat blaho, neoblaží;
kde byla rozkoš lásky, čeká klam;
jen echo zazní někdejšího slova;
co smíchem znělo, zazní posměchem.

(naléhavě)

Hru, která napsána je, nepiš znova:
to básníkům už vymstilo se všem!

JUPITER

Ty nám se budeš posmívati?
A slibuješ si místo lásky klam?
A nechceš se mnou . . . ? Dobrá. Platí.
Já k odpovědnosti tě nevolám,
však slyš můj rozkaz: zařídíš mi nyní
a všechno přichystáš a všechno zviš,
bych mohl se z těch vyzlacených síní
k svým drahým lidem odebrati níž.

MERKUR

Já? Zvědět? Tobě? Pane vševědoucí!

JUPITER

Co vševědounost moje platna mi,
když ani dole nelze oddychnout si,
když naše božství moc má nad námi.
Co zmůže bůh, když na něj žárlí žena!
Co zbude z milence, když manžel jsem!

(velitelsky)

Ty zařídíš to tak, by pohoršena
má Juno nebyla mým záletem!

(chodí rozhorleně sem a tam)

MERKUR

„Ty zařídíš to tak“, se lehce káže.
Leč jak? Jak smířit Junoninu zlost?
Zde ve všech síních špehy má a stráže.
Jak přelstíti mám božskou žárlivost?

JUPITER
(neodpovídá)

MERKUR

Co zbývá? Pokusím se pánu sloužit.
A tedy nejprv musím vyzvědět,

zda přestal Amfitryon už se soužit
a kdy a proč a kudy krok ho ved'.
Jak nejlíp na to? . . . Ducha přivoláme
jednoho z obyvatel paláce,
pak několik mu otázek zde dáme
a zpátky pošlem ho zas do práce;
až vystřízliví — totiž: až se vrátí —,
ni tušit nebude, kde prodléval,
jen mlhavě se cos mu bude zdáti,
že nevýslovný sen se mu to zdál.

(pohlédne dolů)

Hle, tam jsou Théby. Na schodech kdos leží.

(afektovaně)

Jest opět opojen!

JUPITER

Jak? Zpil se zas?

Mluv po lidsku!

MERKUR

Ten probudí se stěží.

JUPITER

Mám na spěch. Rychle!

MERKUR

On to! Sosias!

Amfitryonův sluha! Ten mi poví,
jak žije, pije, nyje thébský pán.
Nuž, pojd' sem, duchu. Pojd', pojd' k Merkurovi.
Leť na křídlech svých. Na Olymp jsi zván.
Už vznáší se. (Jupiterovi) Teď, prosím, odstoupíme,
by probral se, než snese tuto zář.
Dům Olympanů poprvé dnes přijme
tak povedený exemplář.

(oba odstoupí; na prahu Sosias jako duch)

SOSIAS

Mně zdá se, že jsem lítal . . . Nevím . . .
No, tohle nádherný je byt!
Mám pravým krokem? nebo levým?
či nemám vůbec překročit?
Ach, zde by se to krásně spalo!
Tak počkej, noho, co jdeš dál?
Fi, chlape líná! Ještě málo
jsi po tom falernském spal?

To chutnalo! Já ležel v limbu.
Ó, jemináčku, to byl limb! . . .
Však co to je? Já tonu v nimbu!
Snad nepřišel jsem na Olymp?

(zatahá se za ucho)

Au, tohle bolí. Ergo žiju.
Jsem skoro střízliv. Tedy jsem.
Tohle je něco pro Sosiu.
Jak jsem se vlastně dostal sem?

(sedne, přemýšlí)

Jedno je jisto. Jen tak zhola
se nedostalo mi té cti.
Mně nějaký sem úřad volá.
Co mám tu asi provést?
No počkej . . . Vtip by nebyl špatný.
Jen pozor: nejdí na ten lep!
Kdo pak jste, pane, he? Jsem vrátný
Amfitryonův z města Théb.
Měl bych snad svoji službu změnit
a vrátného zde zastávat?
Zde na příchozí zuby cenit?
olympským služkám nadávat?

(ukáže dolů)

Já, nenahraditelný tamo,
že Cerbera bych dělal vám?
Snad je vám, páni bozi, známo,
kdo jsem, co umím . . . Už to mám!
Je jejich posel churav asi
a bozi měli úradu,
ta jednohlasně vyhlédla si
mne jako jeho náhradu.
Jsem rychlý, chrabrý, důmyslný,
mám zcela slušnou postavu,
dnes vína, zítra citů plný,
a sloužím pánům od stavu.
Výš nad žold vlídnosti si cení
má urozená nátura.
Nižádné závady tu není,
proč nezastal bych Merkura.
Když dal mi v Thébách pětadvacet,
můj vlastní na sebe vzal zjev.

Zde mohl bych mu stejně splácet —
 však nechci, aby tekla krev.
 (přijme zcela postoj i grandezzu Merkurovu;
 Merkur se vrací, v pozadí Jupiter)

SOSIAS
 Kdo jsi? Co chceš tu?

MERKUR
 Neslýháno!

SOSIAS
 Ten chlap i v Olympu je zpít!

SOSIAS
 Snad nejsi Merkur? Co? Že ano?
 Snad bys mne nechtěl znova bít?
 Zde jinak rozdány jsou, brachu,
 než dosud naše úlohy.
 Zde už mi nenaženeš strachu.
 Ne já, spíš ty jsi ubohý!

MERKUR (Jovišovi)
 Ten duch je při vědomí. Breptá.
 Ba ještě si z nás tropí smích.
 A nečeká, až se ho zeptá
 ten, kdo ho ze silnice zdvih'.

SOSIAS
 A víš-li pak, ty lžimerkure,
 ty moje nedůstojné já,
 proč, napivše se aquae purae,
 tě oslovují ústa má?
 Proč, vyrušen byv z libospánku,
 přestoupit ráčil jsem ten práh?
 A víš-li pak, kdo na svém vánku
 mne k sobě vábil, nes' a táh'?
 A víš-li pak, že na svém křídle
 mne Diův orel k nebi zved',
 že budu na olympském sídle
 ctěn jako nový Ganymed?
 Číšníkem budu od nektaru
 a pán mne bude milovat:
 to proto, že je lepých tvarů
 a jinošských on ctitel vnad.

JUPITER (dá se do smíchu)

MERKUR (zoufale)
 Abych ho ještě jednou uspal!

Dál nejde to . . . Tos tolik pil?
 Nejraděj ústa bych ti ucpal,
 jen kdybys mluvit nemusil.
 (dotkne se ho thyrsem)

SOSIAS (uspán)
 Tak. A teď budeš na otázku
 mi odpovídat. Nu, spi dál.

MERKUR
 Já pil jsem, že jsem vyhrál sázku.

SOSIAS
 Copak se na to někdo ptal?

MERKUR
 Ty. Ano, pane. Zrovna před tím.

SOSIAS
 Budeš mi zticha! Zbláznil ses?
 Div z éteru že nevyletím.

MERKUR
 Neblázním. Tys mne k nebi nes'.
 (Merkur lomí rukama, Jupiter se prohýbá smíchy)

SOSIAS
 A teď mi budeš odpovídat!
 Měls dovoleno dole spát?
 (jako školák)

MERKUR
 Ne.

SOSIAS
 Cos měl dělat?

MERKUR
 Palác hlídat.

SOSIAS
 Proč?

JUPITER
 Že se nám tam zloděj vkrad'.

MERKUR (chlácholivě)
 Co troufá si ten . . .

JUPITER
 Dovol chvíli.

MERKUR
 I ve snu mluví . . .

(Sosiiovi)
 -- jak by bděl.
 Co pán tvůj dělá?

SOSIAS
 MERKUR Vztekem šílí.
 SOSIAS Proč?
 MERKUR Pánbůh do zelí mu šel.
 SOSIAS Tvá paní?
 MERKUR Zoufá si a pláče.
 SOSIAS Kde dlí teď?
 JUPITER Sama v pokoji.
 MERKUR Jak! Sama?
 SOSIAS Ticho. Nevzbuď spáče!
 SOSIAS A sama se tam nebojí?
 MERKUR Ne.
 SOSIAS Proč?
 MERKUR Je vedle moje žena.
 SOSIAS A kde je pán tvůj?
 MERKUR Odešel.
 SOSIAS Co tedy s Alkménou je?
 MERKUR Sténá.
 SOSIAS A pán? Kde?
 MERKUR Nevím, bohužel.
 SOSIAS (Sosiovi)
 Mluv! Stručně. O pánu i paní!
 Co její pláč? Kam jeho krok?
 (odříkává)

Od oné hrozná chvíle ranní,
 kdy setkal se s ním boží sok,
 Amfitryon se nehnul z domu
 a paní lkala víc než dost.
 Dnes v poledne řek': „U sta hromů,
 ach, zpropadená žárlivost
 mne o zisk připraví té války,
 v níž jsem se bil tak statečně.
 Už je mi hnusno ze zahálky,
 já nemohu žít netečně!
 Dnes pro kořist a za svou slávou
 si jdu a zítra zpět jsem zas.
 Že nikdo nevejde, svou hlavou
 mi věrný ručí Sosias.
 Až, Alkméno, se vrátím zpátky,
 nepůjdu na krok od tebe.“
 On odešel — já mok pil sladký
 a pak jsem přišel do nebe.
 MERKUR
 I teď se ještě chválou zdobí,
 však jádro řeči není lež.
 JUPITER
 Pak není příhodnější doby
 než teď. Jdu. Bez odkladu.
 MERKUR Jdeš?
 Jen chvíli ještě. Ne tak rázně.
 Jak milenci jsou bezhlaví!
 Co služebnictvo? Nemáš bázně,
 že Juno všecko zase zví?
 A což, když zví to Amfitryon?
 (na Sosiu)
 Co s tímhle?
 JUPITER Nech ho u sebe.
 MERKUR Pak aspoň slůvka nezradí on.
 Jak člověk přijde do nebe!
 O nebeštana bude více —
 Ó božská k lidem dobroto!
 Leč Alkménina služebnice
 choť nebeštana tohoto?

JUPITER (nevrle)

Mlč! Zařid' to, jak chceš!

MERKUR

Nu budiž.

(Sosiovi, důrazně)

Vše zapomeneš, co tu zříš.

A bez váhání, jak se vzbudíš,
dům svého pána opustiš.

(ještě naléhavěji)

Vem s sebou svoji Kleanthidu
a teprv s pánem domů přijď.

(žertovně)

Bud' slušný, sice zase přijdu
si k tobě do Théb . . . Už se klid'!

(Sosias pryč, poslední slova zaslechla Iris)

IRIS (pro sebe)

„Svou Kleanthidu?“ Toho jména
já neznám. „K tobě?“ „Do Théb zas?“
Do Théb? Kde byla podvedena
má velitelka? Sosias
to byl! On, který před oltáři
mé paní zradil, Alkména
jak byla bohem v lidské tváři
za noci v Thébách přelstěna!
Snad nechystají lest zas novou?
Co chtěl zde? Jdu to oznámit.
Toť podezřelé. Jovišovou
bych nepřála si ženou být!

(odejde)

JUPITER (spokojeně Merkurovi)

Ted' ještě na noc u Junony
se omluvit a na ráno —

Co mám jí říct? . . . Aj, do Dodóny
se musím snést: je vyhráno!

(Merkur a Jupiter odejdou, z druhé strany vstupují Juno a Iris)

JUNO

A více, družko má, jsi nevyposlouchala?
To ještě nestačí, toť pouhé domnění.
Ach, úzkost o lásku a nejistota stálá
můj domov olympský mi v peklo promění.
Mít lidskou soupeřku! Ó hoře nevýslovné!
Je každá láska boj: leč stejnou mějme zbraň!

Když moje soupeřky svým rodem jsou mi rovné,
já na ně nežárlím, já nehorším se naň.
Leč tak mne zahanbit! Před všemi bohyněmi
dát jasně najevo, že krve jeho plam,
mou láskou nehašen, tam dolů šlehá, k zemi,
k těm tvorům smrtelným, k těm světa spodinám!

IRIS

Kleanthis, jak se zdá, je Sosiova žena.
Ti oba spolu as teď půjdou z hradu Théb,
— snad aby Alkména tam zbyla opuštěna,
by znovu její cit byl zmaten, sláb a slep?
By božský milenec k ní znovu moh' se snést
a znovu ztropit s ní svůj podvod nebožský —

JUNO

Dost! Pouhou řečí svou již rozbíjíš mé štěstí.
Což by tak bídný byl? Tak zrádný, slabošský?

IRIS

Smím-li ti radu dát, já prosím, bych hned nyní
se směla odebrat v Amfitryonův dům,
já v Kleanthis se změním, její otrokyni,
a odvolávajíc se k zlým předtuchám a snům,
svou paní Alkménu já vyprovodím z hradu
a povedu ji v dál, kams mimo thébskou vlast,
kde bude v bezpečí a mimo všechnu zradu —
by nemoh' Jupiter jí osidla zas klást.
A jestli Jupiter se k Thébám snese v skutku
a kořist nenajde, leč prázdnou jenom klec,
snad zastydí se sám a roztoužen a v smutku
se k tobě navrátí jak věrný milenec.

JUNO

Ne, posud nevěřím, že chce mne zradit znovu.
A dráždit jeho stud se skoro obávám.
Hle, s Merkurem jde sem. Snad moudrá jsou tvá slova:
však zda jich poslechnu, nechť rozhodne on sám.

(vstupuje Jupiter a Merkur)

JUPITER

Má choti! Hledám tě —

JUNO (Iridě)

Jak ohnivě to volá!

JUPITER

Já spěji za tebou —

JUNO (stranou)

Jak podezřelý spěch!

JUPITER (slavnostně)

Mé Hóry vstupují dnes do nového kola,
rok jeden sluneční zas dokončil svůj běh.
Co loni slíbil jsem, já spěju vyplniti
těm, kdož mi děkují za lásku, za život.
Noc ona nadchází, kdy přislíbil jsem jíti,
bych zemi navštívil a smrtelníků rod.
Jich nárek, jejich strast mne sterým echem vyzývá.
Zas objevím se jim v své plné nádheře.

JUNO

Ach, proto na Olymp prý duše přišla živá —

JUPITER (vyčítavě k Merkurovi)

To zas nějaký špeh si stoupl za dveře!

(Junoně)

Tak tomu, choti má. Mne posel mojich lidí
stesk přišel vylíčit a prosit o pomoc.
Já neodolal jsem —

IRIS (pro sebe)

Ó hrůza! Jak ji šidí!

JUPITER

— a slíbil sestoupit hned nyní, tuto noc.

(obřadně)

V mém dubu posvátném, jenž nad Dodónou šumí,
je svatý oltář můj: tam snese se můj let.
Svým bleskem vyzbrojen, já vyjdu —

MERKUR (pro sebe)

Ten to umí!

JUPITER

— a rodu požehnám, jenž bez nás byl by klet.
A proto, Junono, se s tebou loučit musím.
Když láska s vládou mou se v zápas vydává,
žel, cit můj ustoupí —

MERKUR (pro sebe)

Dost! Já se smíchy dusím!

JUPITER

Čím byl by králů lesk, když lid je bez práva?

JUNO

Jak tobě lidský tvor, tak u mne Iris moje
tvých lidí horlivou se stala přímluvčí.

Ty smrtelníky své voď k hrdinství a v boje,
já k nim jak matka jsem, jež nad dítětem bdí.

(Iridě)

Tvůj návrh přijímám, má moudrá družko. Snes se
a buď jim útěchou, by ztlumil se jich žal,
by ten, kdo dosavad se jevil v snách je děse,
jim byl jak pomocník a otcem jim se zdál.

(Jovišovi)

A velké dílo tvé, ó pane, chápu zcela.
Jdi k lidem, sestup v hloub, v své velebě se zjev,
by na všech oltářích se oběť rozhořela,
by stoupal k Olympu jich díkůvzdání zpěv.

JUPITER

Nuž, paní, odcházím. Jdu prokázat se světu.
Nechť cítí každý tvor, co bůh je nebeský —

MERKUR (stranou)

Teď vzletný je on sám a hrá si na poetu.

JUPITER

— neb není veleby nad hrom a nad blesky.

(velkolepě)

Buď zdráva, paní má! Jdu do Dodóny dolů.

IRIS (Junoně)

Ó hrůzo! Paní má, jak dí to nevinně!

JUNO (prostě)

Buď zdráv, ó choti můj! My sejdem se tam spolu.
Bůh míní — mění bohyně.

JUPITER (s kyselou tváří nabízí Junoně rámě; odcházejí)

O p o n a

Scéna II.

Seří se. Před Amfitryonovým palácem. Sosias leží a spí. Z domů vychází
Kleanthis.

KLEANTHIS

Kde je můj manžel? Sosiásku?
Což nehlídáš?

(spatří ležícího)

Kdo je to tu?

Vyhánět nestačím tu chásku,
tu žebrající holotu.

(netroufá si blíž)

Hej! Povídám! Je plno čarů
zde před domem i v paláci.
Snad hledá druhou půli k páru?
Snad bůh se do Théb navrací?
Ach, pomoc! Ach, teď vydech sladce.
Snad chce mít se mnou rodinu.
Snad ke mne slét' co k příští matce,
jež porodí mu hrdinu.
Já nechápu, proč moje paní,
si tolik zoufá všechen čas.
Já bych si řekla . . . Smilování!
To je můj muž. Toť Sosias.
Jaké jsi měl to zase spády?
Nu počkej, však ti ukáži!
Tys jako stráž měl státi tady —
Já ti dám ležet na stráži!
Nu lež si. Pán tě pomaluje,
že modrý budeš celičký.
Aj, milostpán se protahuje?
Už vyhajal se z opičky?

SOSIAS

Tak jsem se dostal — Já ti viděl —
Mně se ti zdálo — Já měl sen —

KLEANTHIS

Já myslím, aby ses radš styděl
a netroubil tak vyjeven!

SOSIAS

Tak. Už to mám. Teď jsem to nahmát'.
A tu máš. (plačtivě) Zas je všechno pryč.

KLEANTHIS

Člověku moh' by hrůzu nahnat,
jak tu tak sedí. Breč a kvič,
jenom když vstaneš.

SOSIAS

Počkej ještě.

A nebud' přece hned tak zlá.
Tak. Teď jsem pod okapem z deště.
Mně se ti zdálo, mně se zdá . . .

KLEANTHIS

Že byl jsi bit, se nezdálo ti,
ty opilče? Ty pijane?

SOSIAS

Můj mozek námahou se potí
a vzpomenout si ne a ne.
Teď — Počkej. Neharcuj tak na mě,
sice to ztratím. Achich, ach,
kde jsem to byl jen? Někde v jámě,
či mezi lotry? Já mám strach.
Všecko to tady na mne padá
a tlačí mne to ze všech stran,
já musím pryč —

KLEANTHIS (polekána)

To budu ráda,

až se nám zase vrátí pán!

SOSIAS (jektá zuby)

Já samotěn tu nezůstanu,
já nebudu zde hlídat dům,
podívej tady na tu stranu
a neslyšíš ten divný šum?
To hrůzostrašné Eumenidy,
to bohyně jsou Osudu . . .

(klesne na kolena)

Ó při ctnosti mé Kleanthidy!
Já tady hlídat nebudu.

Ach, moje ženo, prchněm odsud,
je záhubou nám váhání,
zde z toho paláce nás osud,
ach, neúprosný vyhání.

KLEANTHIS

Nebesa! Na pomoc! On třeští.
Co posedlo tě? Kous' tě běs?

(Sosias chce ji odvléci)

KLEANTHIS

Že nedostanu se z těch kleští?
No tak mě pusť už! Zbláznil ses?

SOSIAS (ji pustí)

„Zbláznil ses“? — Kde jsem to už slyšel?

(s komickým patosem, ale přitlumeně, jako celá tato scéna)

Ty nebeský mne blesku znič,
když nevzpomenu, kam jsem přišel.
A nevzpomenu. Tedy pryč!
Pryč z těchto míst!

KLEANTHIS

Co to jen žvaní?

SOSIAS

Já nebesa zřím plamenná —

KLEANTHIS

Přece nenecháme tu svou paní!
Alkména nám je svěřena!

SOSIAS

Alkména! Jaké jméno! Běda!
Ó jaký pekelný to zvuk!

KLEANTHIS

Když po dobrém si říci nedá —
(zase prosaicky)

SOSIAS

A máš to marné. Ani muk.
A půjdeš se mnou. To by hrálo.
Však uhlídáme, kdo je pán.

KLEANTHIS

Nějaké blbství se mu zdálo
a hned je jako pokousán.

SOSIAS

Sen, který se mi zdál, ten teďka
mi velmi jasně vytanul.
A také ty ho poznáš, tetka.

KLEANTHIS

Jen kdybych tady měla hůl!

SOSIAS

Mně se zdálo: vem na ramena
své nohy a svou ženu též.
Ať škrábe tě, ať zuří žena,
ty nech ji nadávat a běž.

(odnese ji proti její vůli;

z druhé strany předstoupí Iris v podobě Kleanthidy)

IRIS

Hle, úspěch Merkurův. To bylo křiku,
než otrok pochopil svůj strašný sen.
Vzduch čistý je a dům bez služebníků,
i mohu hájit práva slabých žen.

IRIS (pro sebe) (z domu vystupuje Alkména)

Já jako Kleanthis teď jednat mohu
a hojit hrud', jež steskem churaví.

Jdu jménem bohů úklad mařit bohů.
Vždyť bohyně jsme stejné pohlaví
a stejnou máme strast jak tato žena,
v svém zájmu tedy spolčíme se s ní.
Ať muž, ať bůh, jak malá jeho cena,
co tkne se stránky morální.

ALKMÉNA (Iridě, již má za Kleanthidu)

Má Kleanthido, hluk jsem zaslechla v svém tichu,
jenž tak mne polekal, že k tobě spěji ven --

IRIS

Ó, promiň veselí. Mně tolik přišlo k smíchu,
že zbrklý Sosias mi vyprávěl svůj sen.

ALKMÉNA

Jak ráda promíjím. Mně veselí už nezní.
Já neslyším než pláč. Hrud' moji smutek vězní.
A byť i zvonil smích, v mém sluchu je to bol;
jsem hlucha k rozmaru, kdy hovor šumí kol.
Ach, z vlastních smyslů svých mám bázeň, nedůvěru
k nejprostším věcem všem: Šat, který na se беру,
zda vskutku držím jej? Zda vskutku je to šat?
Či pekel mámení? Či podved' mne můj hmat?
Jsem to já? vskutku já? Má družko, jsi to ty?
Či z nesmrtelných kdos, ať z žertu nebo msty,
vzal na se tvoji tvář?

IRIS

Jsem družka spolehlivá.

ALKMÉNA

Což, Kleanthido, vím, kdo v domě se mi skrývá?
Je podezřelý stín mně každý tam a kout.
Kéž mohu z paláce, kéž sobě uprchnout!
Proč jsem tak zbabělá? Proč ruka má se zdráhá
meč vtisknout do hrudí, když není mi už drahá
zář slunce na zemi? . . . Leč kdo mi dí, že stín,
v nějž proměním se pak, těch nevinných mých vin
vzpomínat nebude? Tak, bez viny přec vinna,
já chtěla bych jít v kraj, kde vše se zapomíná.

IRIS

Pojď, duše trpící. Já povedu tě tam.
Znám nápoj. Klesneš v sen — Již nebude tě klam,
již podvod nebude tě mučit zlého boha.

ALKMÉNA

Tak zcela nezvykle mi znějí tvoje slova,
ba cos jak útěcha se vplížilo v mou hrud',
jak ucítila jsem tvou ruku. Se mnou buď.
Snad jakás bohyně se smiluje . . . Jsem klidna.
Já zažila jich zášť. Snad jsou i božství vlídná.

IRIS

Svůj všechen vyplač bol. Měj pevnou naději.
Ne, nevracej se v dům. Pojď se mnou raději;
pojď, pokavád náš pán se domů nenavrátil,
u mojih rodičů bys mohla prodlévati.

(vystoupila mluvícími neviděna Juno v podobě Alkménině)

ALKMÉNA

Ach, nevěř výmluvě, že zítra k večeru
se opět navrátil. Jak může nevěru,
jak může prominout své choti klam a zradu?
Můj muž se nevrátí již do thébského hradu —
Jen že tak dobrý jest, mne z domu nevyhnal.
Že příliš smuten jest, on v nový boj se dal.
Že příliš hrdý jest, smrt raději si volí,
než aby o lásku se dělit měl s kýmkoli.

IRIS

Tím spíše opuť dům! Což kdyby zradu zas
tvůj vládce obmýšlel? Je pozdě. Kvapí čas.
Já lekat nechci tě, leč považ, ó, má paní —

ALKMÉNA

Veď odsud mne. Kam chceš. Jdu s tebou bez váhání.
Pryč odsud, z ponurých těch uprchněme stěn . . .
Buď, svědku hanby mé, buď, dome, pozdraven!

IRIS

Jdem. Ruku podej mi. A jak se chvěješ celá.

ALKMÉNA (zmatena)

Ty nejsi Kleanthis . . . ?

JUNO (ze svého úkrytu)

Já v povrzení měla

a v neúčtě ten rod . . .

ALKMÉNA (Iridě)

Má družko! Tys to! Ty?

JUNO (pro sebe)

Já neznala jich strast . . .

ALKMÉNA (Iridě)

Jsi moje Kleanthis?

IRIS

Já jsem to, paní má. Já, která vlévám vláhu
všem prsům zmučeným, já, která vodím k blahu
ty, kteří ve slunce už věřit nechtějí,
já, která přes mračna most klenu k naději . . .

(Iris odvádí Alkménu, která se k ní tulí)

JUNO (v podobě Alkmény, předstoupí)

Můj choti proradný! Ó krutý podvodníče!
Ty — lidí záštitou? Čím je ti hoře žen!
Ty vládce vševládny, však rabe svého chtiče,
zda slyšels kdy, jak já, teď smrtelníků sten?
Kéž bys jen zakusil, jak bolí býti zrazen!
Kéž sílu měla bych tě sama potrestat!
Má pomsta je jen mdlá. Chci, by tvůj žár byl schlazen.
Já chci tě přistihnout, až vstoupíš v tento hrad.
Já chci se přesvědčit o čárech, o úskoku,
jejž bédně poznala tam ctnostná žena ta.
Já jsem tě předešla. Chci stát ti oko v oku
a zkusiti svou lest: to budiž moje msta!

(vystupuje po schodech do domu)

A v těle Alkmény a s hořem tvoji ženy
zde vyčkám. Nadarmo kéž čekati tu smím!
Kéž jsou mé obavy teď aspoň vyvráceny!
Kéž nepoznám, jak bůh se chová k smrtelným!

(odejde do domu, chvíli ticho, pak za scénou křik; Amfitryon žene před sebou Sosiu; za nimi Kleanthis)

AMFITRYON

Co, bídný otroku? Já řekl,
že jako svíce máš tu stát —

SOSIAS (pláče)

Mně se zdálo, že —

AMFITRYON

Což ti změkl

tvůj poloshnilý mozek snad?
Kdo pak mi ručí teď, zda zase
k nám nepřišel host nezvaný?

SOSIAS

Ten sen tak hrozný byl —

AMFITRYON

Mně zdá se,

že zapomněl už na rány —
(Sosiovi)

SOSIAS
Kdo dovolil ti sen mít za dne?

AMFITRYON
Já, pane, za to nemohu —

KLEANTHIS
Vy jste mi služebnictvo řádné!
Vy znáte svoji úlohu!

Ó, pane, bohům chvála,
že se tak brzo vracíš k nám.
Já byla uvnitř, pak jsem stála
zde u něho a přísahám,
že nikdo nešel do paláce
než já a on a tvoje choť.

AMFITRYON (Sosiovi)

SOSIAS
Pryč! Jdi mi z očí! Klid' se, zrádce!

KLEANTHIS
Já chci si na svůj sen —

(odejdou Sosias a Kleanthis)
Tak pojd'!

AMFITRYON

Ted' volněj' dýchám. Konečně. Zas doma —
Snad přece nikdo nešel přes náš práh?
(buší do vrat)

JUNO
Hej, otevř. Rychle otevř, Alkméno má.
Proč nejde? Nebyl zbytečný můj strach!
Tak prudce jak má pěst mé srdce buší.
Nu konečně! Že přece otvíráš!
Nebyl tu nikdo? . . . Stěny mají uši,
sem přístup. Nikdo nešel přes práh náš?

AMFITRYON (stranou)
Ne, nikdo, pokud vím.

JUNO
Že by mi lhala,
to nezdá se. Je pevný její hlas.

Tak brzo jsem tě ani nečekala.

AMFITRYON

Já také ne. Jen když jsem doma zas.
JUNO (pro sebe)

Kdo tušil by, král nebeské že říše
tak dobrou masku na se vzal.
Kdo v člověku by hádal na Joviše!
Ký div, že Alkménu tak oklamal!

AMFITRYON (pro sebe)

Mám se jí přiznat, jak jsem zmíral strachem?
Mám se jí přiznat, jak mám ji rád?
Sám nezažít to, prohlásil bych tlachem,
že bůh kdy smrtelníka zmát.

(nahlas)

Dřív přicházím, než tušil jsem, má paní,
a dřív, než ty ses asi nadála —
JUNO (pro sebe)

Co na to říc'?. . .
(nahlas)

Já čekám bez ustání --

AMFITRYON

A marně mohlas čekat bezmála.
JUNO (pro sebe)
To pro nenucenou cestu do Dodóny.

AMFITRYON

Však před svým cílem jsem se obrátil.
JUNO

Jak! Tedy přece?
AMFITRYON

Neboť nad zákony
a nad přísahy jediný je cíl:
a ten je zde! zde u tebe! má ženo!
Nech boj, nech obřady! Já spěchal sem —

JUNO (pro sebe)

Jak dobře má to choť můj nacvičeno!
On, zdá se, tvrze béře útokem.
(nahlas)

Bud' vítán!
AMFITRYON

Vítán bud'?. To nezní vřele.
Ne slovy jen, máš polibky to říc'.

JUNO (pro sebe)

Jak žhavě přišel! S jakou žízň v těle!

(nahlas)

Kdy vyjdeš znova — dílu svému vstříc . . . ?

AMFITRYON

Ach, neprchej! My žili jako cizí
a ve zoufalství několik těch dní.

Teď klidněj' na bohů zřím klam. Teď mizí
z mé hrudi hořkost: láska mluví z ní.

JUNO (pro sebe)

Jak milostiv! On odpouští sám sobě!

(nahlas)

A na mne, pane můj, se nehněváš?

(pro sebe)

Už vzdychám jako člověk.

AMFITRYON

Ruce obě

zde na usmířenou. Z paměti své smaž,
co na nás jako z mraku blesk se svezlo,
co padlo do cesty jak těžký stín.

Když jsem ti křivdil, odpusť. Zvrh' se ve zlo
mé lásky dech, mé slovo a můj čin.

JUNO (pro sebe)

Ten nestoudník! Teď dvojsmyslnou řečí
svůj zločin ještě vyšperkuje v ctnost!

AMFITRYON

Mé slovo kající tě nepřesvědčí?
Proč nemluvíš? Já také trpěl dost!

JUNO (pro sebe)

A přec! Tak lichotně to všechno říká,
že skoro sama pomatena jsem.

Ba, nebyť Junonou, bych podvodníka
ni nebešťana nepoznala v něm!

AMFITRYON

Teď teprv se mi rozbřesklo. Když zlobně
jsem z domu spěl, vzít podíl z trofejí —

JUNO (pro sebe)

To poněkud zní pravděpodobně,
to měl by odůvodnit pádněji.

AMFITRYON

Tys pravila — — — ?

JUNO

Rci, jaký, na čem podíl?

A trofej — — — ?

AMFITRYON

Snílku, zapomenulas?

Což v poledne mne krok tvůj neprovedl
až před práh —

JUNO (pro sebe)

Ach! Vždyť řek' to Sosias!

AMFITRYON

Ten otrok! chám! — však já ti kosti zlámu —
Ovšem že také přitočil se k nám.

JUNO (pro sebe)

Místo by dík mu vzdal, on vyčítá mu.
V tom svého Jupitera poznávám.

AMFITRYON

On slyšel stejně jako ty, má drahá —

JUNO (pro sebe)

Že nepoznal mne, aspoň jisto je —

AMFITRYON

— že do města jdu, v něž mne volá snaha,
bych zajistil si podíl z výboje.

Leč nežli stih' jsem dobytého města,
kde zdobila mne snítka vavřínu,
mne přepad' stesk: a zpět mne vedla cesta.

„K ní musím, domů, sice zahynu,
jsem šeptal, volal, „co mi po trofejích,
když nevím, kdo se připlíží v můj dům —
svůj vavřín obdržet chci z rukou jejích,
já zvítězím, když přitisknu ji k rtům.“

Co bylo, není. Sen to byl jen pouhý,
že někdo z Olympanů podved' nás.

Já mučil tě jen ze zrazené touhy,
já byl jsem krutý, teď však tvůj jsem zas!

JUNO (opravdově)

Jak ráda řekla bych též já: je lží to,
že v náručí mne držel Olympan.

Je lží, že bílé moje ruce tyto
kol šíje ovíjel si nebes pán —

AMFITRYON (raněn)

Ne! O tom nemluv dál —

JUNO (pro sebe)

I na žárlivce
si budeš hrát? (nahlas) A přec to pravda, žel,
mé líbal rty —

AMFITRYON

Já jako k mladé dívce
jsem k tobě, Alkméno má, domů šel —
Zas osten, jehož vzpomenout již bodne,
v mé srdce vrážíš rozbolestněné?

JUNO

Leč já se ptám:
(pro sebe) Když teď vše neuhodne,
(nahlas) přec aspoň na svou Juno vzpomene! —

Proč stále hlasem rozbíráme měkkým
tu zradu, již jsem podlehla, já bloud?
Leč víš, kdo já jsem? Nemohu být někým,
kdo tebe přišel přistihnout?

AMFITRYON

Mne? Při čem? Přistihnout?

JUNO

Já poznala tě,
hned jak jsi přišel. Ty — Amfitryon?!
Zas dívá se tak nevinně a svatě
jak na Olympu . . . Či to není on?
Já zmýlila se . . .

AMFITRYON

Dokonce snad ve mně?

Kdo jsi, ty všudybyle?
(chce ji obejmout)

A už dost!

JUNO (uhne mu)

Má otázka ti zněla nepříjemně
a rozptýliti chceš mou pozornost?
Znám příliš dobře to tvé objímání —
Tím špatné svědomí vždy zastíráš —
Chceš jinam zavést hovor — Dost už lhaní!
Já jsem tě prohlédla!

AMFITRYON

Což domov náš
má být jen svědkem podvodů a hříček?
Jsem na tvé kličky příliš prostý muž.

má být jen svědkem podvodů a hříček?
Jsem na tvé kličky příliš prostý muž.
S ženami nedávám se do potyček —
než do těchto.

(strhne ji k sobě a líbá)

To výstrahou ti služ,
že nerozumí válečník tvé řeči,
že tvoje žerty nejsou pro muže,
jenž o své lásce ženu nepřesvědčí,
pokavad její ústa nezmůže!

(líbá ji znovu)

JUNO

Tak jsi mne nikdy nelíbal . . .

AMFITRYON

Ba věru!
Tak ještě muž svou ženu nelíbal.
To za neštěstí své! To za nevěru!
Po celý čas já dotknout se tě bál!
A všechno hoře, jež mám nastřádáno,
v ten jediný teď výkřik propuká:
Já miluji tě, Alkméno!

JUNO

Ach!

AMFITRYON

Ano,
a odměnit tě musím za muka,
jež mně, jež tobě, nám jež způsobeny,
ty neposkrvněná, ty nevinná —

JUNO

Taks nelíbal —

AMFITRYON

Vy ústa mojí ženy,
vy sladká, planoucí, vy jediná,
tak jste mne nikdy nelíbala,
tak nebeskou já nepoznal jsem chuť,
a slast, již dáváte, vy božská, malá,
jak nektar chutná v ráji.

JUNO (slaběji)

Buď, kdo buď,
ó muži, jenž mne líbáš, skloň se ke mně,
ať na tvém rtu ret můj zas oněmí —!

AMFITRYON

Ó nebývalé blaho!

JUNO

Šťastná země —

když takto miluje se na zemi!

AMFITRYON

Když v naší lásce tolik žije blaha —
proč doposud se nezjevilo nám?

JUNO

Ó rode blažených!

AMFITRYON

Má ženo drahá!

A blaha poznat ještě víc ti dám!

(odvádí ji do paláce; vstoupí Kleanthis, vede Sosiu)

KLEANTHIS

Už uklouzli nám do paláce,
a zas je ruka v rukávě.
Však běda! Naše reputace —
hned bych ti dala po hlavě. —
Dělej, co umíš, pro mě za mě
a přemýšlej si o svých snech
a lež si v příkopu či v jámě,
však mne už neznej, mne už **nech**.
Neodpovíš? Ta motanice
ti pořád nejde z mozku ven?
Zde postavíš se jako svíce,
zde budeš stát, až svitne den.
Až vyjde pán, ať zpozoruje,
jak jsi se naučil oň dbát,
jak se mu palác opatruje.
Nu, budeš-li mi zpříma stát?
A mám zde státi místo tebe?
a místo tebe dělat stráž?
Co děláš? Spravedlivé nebe!
Ty pořád ještě vzpomínáš?
Už není nás tu zapotřebí —
Kdo pak by šel sem za noci!
Však alespoň ať vidí Théby,
jak věrní jsme my otroci.
A třeba že se v lásky vznětu
pán s paní spat už odebral,

my stojíme, my hlídáme tu,
by mu ji nikdo nepřebíral.

(vstupuje Jupiter v podobě Amfitryonově)

JUPITER (pro sebe)

Co to? zde otroci! (volá) Hoj! Bez meškání,
že pán se navrací, zvěstujte Alkméně!

KLEANTHIS

To cizinec je! — Naši páni
už spolu dřímou blaženě.

JUPITER (pro sebe)

Jak? Amfitryon zde? (nahlas) Že není přichystána
má choť mne přivítat?

(Sosiovi)

Co se tak potácíš?

SOSIAS

To hlas, to zjev je mého pána.
Ach běda, teď je jasno již.

(na kolenou)

Tvůj božský sok se zase vrátil.
Můj pane, já tě poznávám.
Dnes on mne vlastnoručně zmlátil
a teď s tvou ženou leží tam.

JUPITER (pro sebe)

Mně také nezbude než toho mluvku ztlouci . . .
Jen klid . . . Já neměl jsem se vysad božských vzdát.
I v lidské podobě bůh má být vševědoucí:
tak zcela člověkem já neměl jsem se stát.
Ty chásko pozemská! Já zničit mohl bych tě —
Mně z očí! — Soka moh' bych z domu vyhnat ven . . .

(Sosias a Kleanthis zalezou)

Jen chladnou rozvahu! Bych, zemskou touhou dychtě,
své ženě žárlivé zas nebyl vyrazen!
Snad jsem se ukvapil, že jsem tak příliš dychtil?
či v nebi špeh a spěch vše pokazily dnes?
Merkure! Merkure! Ó synu! Jaks to splichtil?
Sem přijď! Já poručím. Hned na zemi se snes!

MERKUR (v pravé podobě)

Pán káže — ?

JUPITER

Oko mé snad mň je bystrozraké,
že na sebe jsem vzal zas chabost člověka.

MERKUR
 Jsem k službám. Poroučíš?
 JUPITER
 Rad'! Pomoz! Což ty také
 si nevíš s Alkménou — — —
 MERKUR
 Bůh boha poleká.
 JUPITER
 Zas pro Alkménu jen?
 Co? Jen? Vždyť není sama!
 MERKUR
 Vždyť s ní tam v paláci spí pravý její choť.
 JUPITER
 Když je tam on, jdi pryč.
 MERKUR
 Jak? Štěstí pod rukama
 a pustit bych je měl?
 JUPITER
 Tak jest.
 MERKUR
 Já?
 JUPITER
 Se mnou pojď.
 MERKUR
 Toť celá rada tvá?
 (vztyčí prst)
 JUPITER
 Můj pane! Střež se! Juno — !
 MERKUR
 Tos desetkrát už řek'.
 JUPITER
 Je nebezpečný kvap!
 Já mám tu venku stát a ňadra, tělo, lůno,
 a všechen její běl mi béře nízký chlap!
 Ne, Merkure, jsem bůh, byt' jsem se z vůle vlastní
 vzdal všemohoucnosti, co dole prodlévám.
 Bůh má být spokojen, když lidé jen jsou šťastní,
 když svatokrádežník se vloupal v jeho chrám?
 Mám moc je rozdvojit.
 (proti domu)
 Ó ty, Amfitryone,
 ty nedůvěrou zlou bud' z lože svého štván,

a ty, jež ležíš s ním, si noci vzpomeň oné,
 kdy v náručí tě měl tvůj svrchovaný pán!
 Teď k mému blaženství nechť rozlétne se brána,
 nechť za svým výbojem muž thébský kráčí zas.
 Ty, ženo, připrav se zas přijmout svého pána!
 Odstupme, Merkure! Již slyším jeho hlas.
 (Jupiter a Merkur odstoupí, z domu vychází Amfitryon a Juno)
 AMFITRYON
 Alkméno, ocházím —
 MERKUR (stranou)
 Aj, manželská zas váda.
 JUNO
 Amfitryone, stůj! Já dala jsem ti vše —
 AMFITRYON
 Alkméno, nevěřím, že máš mne ráda —
 JUNO
 Amfitryone můj! Tak jako Joviše.
 AMFITRYON
 Tak jako ke mně, tak jsi k němu štedrá byla.
 I v této chvíli na to vzpomínáš!
 Ty ve mně Joviše jsi políbila.
 Ne svého manžela: ty boha objímáš!
 Teď chápu slova tvá — — —
 JUNO
 Tvá hra již může přestat,
 neb tys mi dokázal, jak velkou dáváš slast.
 Já se ti přiznávám, že přišla jsem tě ztrestat,
 teď, běda, ve vlastní svou chycena jsem past.
 A více, choti můj: já chvíli kolísala,
 zda se mi neblíží snad bytost nižších sfér.
 Mám stud, že víra má, byt' na mžik, byla malá:
 Kdo miluje jak ty? Jen bůh. Jen Jupiter!
 A moji žárlivost, i tíhu mého smutku,
 to všechno přemohla tvá láska vítězná.
 Já přišla potrestat, však ztrestána jsem vskutku:
 Vše smí si dovolit, kdo takto líbat zná.
 AMFITRYON
 Jak? Nevěrnice ty! To troufáš si mi říci —
 Tak nízce uráží mne žena v domě mém!
 Zde vizte Alkménu! Zde vizte podvodnici —

JUNO (polekána)

Já nejsem Alkména! Já tvoje Juno jsem!

(mezitím Jupiter chtěl se vrhnout na Amfitryona, Merkur ho zdržoval)

JUPITER

Já rozdrťím ho v prach.

AMFITRYON

Sem přijďte s pochodněmi!

Já líbal bohyni! Já božskou zažil slast.

JUPITER (Merkurovi)

Jen tys vinen tím vším.

MERKUR

Ó, prosím, přede všemi

to nerozprádej dál. Kdo jiným strojí past . . .

AMFITRYON (kleká před Junonou)

Ó, jasná, vznešená! Ó, choti Jovišova!

Já půjdu k oltářům vzdát díky za štěstí . . .

JUPITER (Merkurovi)

Ten chlap mi děkuje!

MERKUR (Jovišovi)

Ted' přijde na tvá slova.

Jen vzpomeň: Žárlivost je neřest neřestí!

JUNO (spatří Jupitera)

Kdo je můj choť z vás dvou! Dva Amfitryonové — — —

MERKUR (zachraňuje situaci)

Je všemocný tvůj choť: je ve dvou podobách.

Že všudypřítomným i vševidoucím slove,

on stojí zde . . . i zde.

JUNO

Kdo z vás mne líbal, ach! —

(Jupiterovi, tiše)

Můj choti, odpouštím . . .

JUPITER (Merkurovi, zoufale)

Slyš! Ona mně! Hle, žena!

JUNO

Ted' ovšem chápu tě. Já neznala tvou zem . . .

MERKUR (Jupiterovi)

Ty jsi mi nařídil, že choť tvá pohoršena

být nesmí cestou tvou . . . Tvůj rozkaz splnil jsem.

(Jupiter odvádí Junonu)

MERKUR (v rozpacích zakašle, pak Amfitryonovi)

Za vše tvé zásluhy a za chrabrovství divy

na dvoře olympském tě čeká odměna.

Vše promine můj pán, budeš-li mlčelivý.

(s významným posuňkem)

Ta, kterou objímal, to byla Alkména?

AMFITRYON (s úklonou)

Ach, připomínat mně, co dělat, nutno není.

Já vím, co kavalír je dlužen úctě dam.

Svou odměnu již mám. A vaše povýšení

a další odměnu já s díky odmítám.

SOSIAS (přiblížil se s Kleanthidou)

Ted' pochopil jsem, co se stalo,

a na to, co se dnes mi zdálo,

já konečně si vzpomínám.

Já přišel jsem a nevím kam,

já viděl jsem a co, už nevím,

však dojem zbyl a ten vám zjevím.

(Merkurovi)

Co nám, též vám se může stát,

a vždy je mrzutá to věc.

(do hledišť)

My lidé půjdeme klidně spat,

(Merkurovi)

a vám dám radu: nejlíp přec

je o tom ani nemukat.

O p o n a

Dosud netištěná Fischerova jednoaktovka JUPITER byla po prvé hrána 15. 1. 1919 v Městském divadle na Vinohradech v režii Hilarově. Autor ji napsal jako dohru k Molièrovu Amfitryonovi. Tak byla hrána a tak o ní hovořila soudobá kritika. Půvabná hříčka byla zcela zastíněna jinými Fischerovými hrami a zapadla. Znovu ji uvedl až B. Stejskal v Komorním divadle 26. 2. 1948 na večeru pietně věnovaném Otokaru Fischerovi. Jestliže nyní spatřuje světlo světa s laskavým svolením Fischerových dědiců v tomto čísle věnovaném století Jednoty klasických filologů, je třeba v edici této hry vidět jak splátku na dluh autorovi Herakla a Otroků, tak žertovnou zdravici k tomuto jubileu.

Tento text je upraven podle strojopisu pořízeného k provozování hry divadelním a literárním zastupitelstvem Centrum. Snažili jsme se co nejméně do textu zasahovat. Opravili jsme tedy pouze překlepy a zjevná písařská nedopatření a přizpůsobili pravopis současnému úzu. Sjednotili jsme také poněkud nedůslednosti v interpunkci, vždy však podle jiných Fischerových her a s přihlédnutím k specifice Fischerova používání interpunkce, která mnohdy slouží více méně jako scénická poznámka, jako pokyn pro zvukovou interpretaci verše. Text byl upraven na těchto místech:

- str. 42 — však nejraděj' místo však nejraději
 str. 43 — po lidsku soužit se... m. po lidsku blížít se
 str. 44 — zde v nebi, v nuceném tom pobytu...
 m. zde v nebi nuceném to pobytu
 str. 45 — Ty nám se budeš posmívati? m. Ty se nám...
 str. 45 — vševedoucnost m. všemohoucnost
 str. 46 — Nuž pojď sem,... m. Nuže, pojď sem,
 str. 56 — zde před domem i v paláci...
 m. zde před domem i paláci
 str. 58, pozn. — odnese ji proti její vůli... m. odnese ji
 proti své vůli
 str. 59 — Vždyť bohyně... m. Byť bohyně
 str. 61 — zda slyšels kdy, jak já, teď smrtelníků
 sten m. zda slyšels teď, jak já, kdy smrtel-
 níků sten.
 str. 64 — To poněkud zní pravděnepodobně
 m. To poněkud zní pravděpodobně

E. Stehlíková

ARGUMENTUM

Fasciculus hic dedicatur centenario Societatis philologorum Bohemicorum, quae anno 1868 Pragae condita est et cui hodierna Societas philologorum classicorum successit. Continentur hic lectiones in castello Liblice prope Pragam die 27 mensis Septembris 1969 habitae (coetum sollemnem describit A. Fialová): L. Varcl sessionem aperit, K. Janáček inquirat, quo modo philologia classica, J. Daňhelka quo modo philologia Bohemica in Societate cultae sint, A. Fialová historiam Societatis tractat. Adiungitur comoedia Ottocari Fischer luppiter cognominata, nondum typis impressa (curante Eva Stehlíková).

ZPRÁVY JEDNOTY KLASICKÝCH FILOLOGŮ

Vydává pro členy JKF z pověření výboru JKF prof. dr. Ladislav Varcl

Redakční tajemnice: dr. A. Vidmanová

Uzávěrka tohoto čísla byla 30. října 1968

Jednotlivá čísla je možno zakoupit po 5 Kčs

Obálku navrhl J. Krouz

Vytiskly Středočeské tiskárny n. p., provoz 06, Praha 2, V Tůních 15

Č. z. 8310-69

VZPOMÍNKA NA PROFESORA KARLA SVOBODU

Oslava stého výročí založení Jednoty českých filologů, uspořádaná na podzim 1968 její přímou pokračovatelkou Jednotou klasických filologů, vyvolala vzpomínku na profesora Karla S v o b o d u. Nikoli jen proto, že byl až do své smrti prvním předsedou Jednoty klasických filologů a že rok 1968 byl zároveň rokem jeho nedožitých osmdesátin. To, že oslava byla spojena s pracovní konferencí o postavení klasických jazyků na dnešní renovované střední škole, která tak dokumentovala jednu ze zájmových sfér Jednoty v její historii, je vhodnou příležitostí připomenout vztah profesora Svobody ke středoškolskému studiu vůbec a k jeho někdejšími žákům zvlášť.

Jako velická většina vysokoškolských profesorů, vyšel i Karel Svoboda z učitelů středoškolských. V letech 1912–19 působil na pražských gymnasiích a v té době se kromě vědecké práce ve vlastním vědním oboru a přípravy na habilitaci (habilitoval se na pražské universitě v r. 1919) zamýšlel s nevšedním zaujetím nad obecně školskými a výchovnými otázkami, a to na širší bázi, jak ostatně byl zvyklý přistupovat ke všem problémům. I zajímal se nejen o divadelní hry o výchově ve století XV.–XVII., nýbrž zabýval se též otázkami opravy našeho středního školství, aktuálními v tehdejší naší politické a společenské situaci, všímaje si např. i obdobných reformních snah ve Francii. Při své neobyčejné ušlechtilosti věnoval zvláštní pozornost psychice středoškolské mládeže, a to